ҲУРРИЯТ

МУСТАҚИЛ ГАЗЕТА

8-14 ноябрь 2000 йил

45 (198) - сон

Чоршанба кунлари чиқади

1996 йил декабрдан чоп этила бошлаган

БЕКИНМАЧОҚ, 2-БЕТ

ЧЕКИШНИНГ ЧЕКИ БОРМИ? 3-БЕТ

ВАЗИР БИТТА — ТАЛАБА МИНГТА! 4-БЕТ

МУНОСАБАТ

ЖАРАЁН

Айтиш мумкинки, шу кунларда фуқаролар онгида тозариш, англаш жараёни кечмоқда. Бу бир томондан Олий Суд маҳкамасида давом этаётган суд мажлиси билан ҳам боғлиқ

Ҳар бир алоҳида олинган Шахснинг фикри, ғояси жамият учун муҳим ва албатта, ниманидир ҳал қила олиш қудратига эга. Ана шу ғоя, маслаклар бир нуқтага тўпланган ҳолатда умумий бир яхлитликни, яъни, жамият нуқтаи назарини, қарашини ташкил этади. Бинобарин, ўша жамият нуқтаи назари эса мамлакат йўлини, яъники, сиёсатини белгилаб беради. Айни мулоҳазадан келиб чиқадиган бўлсак, жамиятимиз, фуқароларимиз онг-шуурида кечаётган эврилишлар, янгиланишлар, шубҳасиз, келажаги қудратли, мутараққий давлат сари етакламоқда деб ўйлайман. Яна бир нарсани таъкидлашим жоизки, бир неча кундан буён давом этаётган Олий Суддаги 12 фуқаро устидан олиб борилаётган маҳкама жараёнлари камина таъкидлаган шууримиздаги тозаришга пойдевор бўлмоқда, десам муболаға эмас. Зеро, маҳкамани телевизордан, радио-ю матбуотдан ҳар бир юртдошимиз кузатиб турибди ва айни пайтда баҳоламоқда ҳам.

Матбуотда эълон қилинган "Прокуратура айбномаси" асосида бораётган суд мажлисида юрт эркига, конституцион режимга хиёнатни кўзлаган "юртдош"ларимиз қилмишлари фош этилаётганидан ҳеч бир фуқаро хабарсиз бўлмаса керак. Назаримда, ушбу маҳкама жараёнлари одамларимиз орасида юртга, Президентга хиёнатнинг оқибатини, кимки шу ишга қўл урса, халқ қарғишига учрашини, одил суд тайинлайдиган жазога мустаҳиқ эканини англашни ўргатмоқда. Албатта, ҳакамлар эрта-индин ўз ҳукмларини баён этади. Ана шунда юртдошларимиз ҳақиқатнинг қарор топганлигигини, халқнинг ғазаби, нафрати бир неча варақларга муҳрланган ёзувларда акс этганига амин бўлишади. Ана шунда ҳаром пулнинг соҳибига бевафолиги, ҳаром луқманинг ҳаттоки авлод-аждодларга нечоғли иснодлигига иймон келтирамиз.

Саидвафо БОБОЕВ,
журналист

ТАКЛИФ

АТАМАҚЎМ ХИЗМАТИ ОЧИЛСА...

Кўча, майдонлар, бошқа жамоат жойларидаги турли ёзув-битиклардаги, реклама-эълонлардаги, турли корхона, муассаса ва ташкилотларнинг фирма бланкалари, муҳр ва штампларидаги турли-туман хатолар ҳақида ёзилган ва ёзилаётган нарсаларни бир ерга тўплай олганимизда эди, тоғ бўлмаса-да, ҳар ҳолда тузуккина бир тепалик ҳосил бўлиши тайин.

Бироқ хато ёзишлар камайиш ўрнига борган сари урчиб бораяпти ва ниҳоятда нуфузли, республика миқёсидаги давлат ва жамоат ташкилотларининг тегишли бланка, штамп ва муҳрларида ҳам тез-тез учрамоқда. Яқинда мен шундай ташкилотлардан бирининг лотин алифбосида ёзилган фирма бланкасида "хотин" сўзининг "hotin" шаклида, "майдон" сўзининг "maidon" шаклида ёзилганлигини ўқидим. Шу бланкадаги инглиз тилида берилган матнда ҳам "майдон" сўзи ўрнига "кўча" маъносини берувчи "str." қисқартмаси ишлатилган кўринади.

Ўзлигини англаб етган ҳар бир халқ ёзувларни тил қоидалари асосида битиши, бу — зарурат ва вақти келиб бунга эришамиз ҳам.

Бу йўлда мен ўзимнинг бир таклифимни ўртага ташламоқчи эдим:

Россияда чиқадиган "Труд-7" ҳафталигининг шу йил 176 (23649)-сонида рус тилининг машҳур луғатини тузган Сергей Иванович Ожегов тириклик вақтида, 1956 йилда Москвада Россия Фанлар Академиясининг В.В.Виноградов номидаги рус тили институти қошида тил масалалари бўйича "Маълумотлар бюроси" ташкил этилганлиги, бюро ҳозирда ҳам ишлаб турганлиги, кимда-ким тегишли телефон рақамини териб, қайси сўз қандай ёзилишини ёки бирон-бир сўзнинг қандай маъноларга эга эканлигини сўраса, малакали мутахассислар албатта унга жавоб бериб боришлари ёзилган. Ёзилишича, бюрога ҳар йили телефон ва хатлар орқали 5000 га яқин мурожаат бўлиб туради. Мижозлар оддий "иккичи"дан тортиб, то Давлат Думаси котибияти раҳбаригача...

Бизда ҳам Республика Атамақўм ёки тегишли илмгоҳлардан бири қошида мана шу каби бюро очилса ҳамда унинг очилгани ҳақида ОАВ орқали кенг жамоатчиликка маълум қилиб қўйилса, маълум бир ёзувни бажараётган ҳар қандай ходимда юқоридаги сингари маълумотларни дарҳол сўраб билиб олиш имконияти пайдо бўларди (Бу бюро ишини пуллик қилиб ҳам қўйиш мумкин).

Шундагина лотин алифбосида "Янгиер"ни "Янгиэр" шаклида ёзиш каби кулгили ҳолатларга барҳам берилармиди?..

Абдуқаҳҳор МУТАЛОВ
Тошкент шаҳри

Кўпчилик кўприк одамлар узоғини яқин қилади деб тушунади. Менимча, кўприк дилларни дилларга яқинлаштиради. Йўл равон бўлса кўнгил равон тортади. Бунга "Отчопар"га кетаверишдаги кўприкнинг фойдаланишга топширилишида қатнашганлар ҳам амин бўлишди...

Ҳасан ҳожи ота,
Чилонзор тумани

Н.МУҲАМАДЖОНОВ ва Т.ҲАМРОҚУЛОВ олган сурат

ОБУНА-2001

ҚУВОНЧИМНИНГ САБАБЧИСИ — "ҲУРРИЯТ"

Мен бир оддий газетхон сифатида Республикамизда чоп этилаётган нашрларни имкон қадар кузатиб бораман. Барча газеталар орасида "Ҳуррият" газетасига бўлган ихлосим, ҳурматим, ишончим ўзгача. Газетада ёритилаётган ранг-баранг мавзулар, қолаверса, бугуннинг долзарб масалаларига оид танқидий, ўқишли мақолалар газетхонни бирдек ўзига жалб қилади. Айтиш жоизки, бугунги тақчиллик сабаб обуначилар сони қисман камайган бўлсада, аммо мухлислар, ўқувчилар сони ўша-ўша. Кўпайса кўпаядики, камайгани йўқ. Бундай дейишимга асос бор. Чунки мен мустақил газетам "Ҳуррият"нинг ҳар бир сонини ўқиб бўлгач, уни ташлаб юбормай, тахлам қилиб, ўз уйимда сақлаб қўяман. Боиси уни биргина мен эмас, бутун оила аъзоларим, қўни-қўшнилар, ҳатто айрим қариндош-уруғлар ҳам (мухлислари) сўраб олиб, ўқишади.

Газета ижодий ходимларига талаб ва истакларим ҳам бор. Хусусан, газетанинг "Таклиф", "Муносабат", "Мубоҳаса", "Мактуб", "Вазият", "Мулоҳаза", "Офарин", "Ташаккур", "Фаолият", "Жараён", "Изҳор", "Кайфият", "Ташриф", "Эътироф", "Сафар", "Ҳамкорлик" каби рукнлар ва туркум мақолалар мунтазам равишда берилиб турса, нур устига нур бўлур эди. Чунки улар ёшларга айрим ҳаётий нарсалардан тўғри ва оқилона хулоса чиқаришга ёрдам беради, деб ўйлайман. Ўрта ёшли, ҳатто кекса газетхонларни ҳам бефарқ қолдирмаслигига ишончим комил.

Хуллас, севимли газетамни баъзан вақтидан кечикиб олсам-да (алоқа хизмати яхши эмаслигидан), ундан нимадир топадигандай катта умид ва чексиз ҳавас билан ўқийман. Менинг бутун ҳаётимдаги барча завқли кунларга, кўнглимдаги гўзал кечинмаларга худди ана шу "Ҳуррият" газетаси сабабчидир, десам муболаға бўлмайди. Шунинг учун ҳам газетанинг келгуси 2001 йилги нашри учун биринчилар қаторида обуна бўлдим.

Аннамурод ЖУМАҚУЛИЕВ,
Сурхондарё вилояти Сариосиё тумани Шарғун шаҳар "Дўстлик" маҳалласи фуқаролар йиғини раиси

"ҲУРРИЯТ"НИ ТАНҚИД

БЎҒИН КЎЧИРИШНИ БИЛМАЙСИЗМИ?

Авваламбор, ассалому алайкум! Мен 77 ёшли пенсионер ўқитувчиман. 55 йил бошланғич синф ўқувчиларини ўқитдим. Узоқ йиллар туман ва вилоят газеталарида жамоатчи мухбир сифатида қатнашиб келдим. Ўқитувчиликда ҳам, матбуот майдонида ҳам тинмайин меҳнат қилдим. Ўзимни фаол газетхон деб ҳисоблайман. Мен "Ҳуррият"ни 3 йилдан бери муттасил ўқийман. 2001 йил учун обуна бўлдим. Обуна нархи 4342 сўм — нега бундай? Тошкентда 3096 сўм.

Қайси йили бир хорижий газета, назаримда, "Нью-Йорк Таймс"миди, "Газетамиздан ким бир ҳарф хато топса "Мерседес" билан мукофотланади" деб шапкасида ёзиб қўйилган деган жумлани газетангиз саҳифасидан ўқиганим эсимда. Ўша вақтлардан бери "Ҳуррият"даги хатоларни кузатиб бораман. Айниқса, бўғин кўчиришда беҳисоб хатоларни учратиш мумкин. Ҳайронман, бўғин кўчириш қоидаси ўз кучини йўқотганми? Бўғин кўчириш қоидасига амал қилмаётган марказий газеталар анча. Масалан, "Ишонч", "Фидокор"да бундай хатоларни кўплаб учратаман.

Айниқса, менинг севиб ўқийдиганим "Ҳуррият"да бўғин кўчиришда хатолар учрамоқда. Энди газетадаги баъзи хатоларни келтирай. 30-сонида: **жа-мғармаси, тарқ-алди, чалғ-итади, туйғ-уси, қий-инроқ; 32-сонида: фарзан-дларимиз, сар-фланган, ташқари, мин-глаб ўқувчи, мавқ-ега эга, ке-чқурун, барҳ-ам; 33-сонида: Тўлқин Ҳай-ит, Сирожиддин Сайй-ид, да-стхат, ча-лғиб; 35-36-сонларда: да-стурда, та-лқин, барҳ-ам, ташқ-ари, сидқ-идилдан, томо-рқасига, дар-дманларга, Ўзбекистонимиз, мет-рли, Умрзоқов**. Марказий газеталаримиз саҳифасида баъзан, Ма-ҳкам, мустаҳк-ам, ҳамм-ом, там-ом, Мирзоч-ўл, Ҳайдарк-ул каби хатоларнинг кўрингани лоқайдлигимиз, камсаводлигимиздан нишона эмасми?

Жўрақул бобо ТЎРАҚУЛОВ,
пенсионер (77 ёш)

ЛУҚМА

ТУШУНТИРИБ БЕРИНГ, КАСБДОШ!

"Бизнес-вестник Востока" ҳафтаномасининг 42-сони қўлимда. Одатдагидек, синчковлик билан варақлай бошладим. Машҳур опера артистимиз Кўркмас Муҳитдиновнинг ҳаёти ва ижодига бағишлаб бир саҳифа мақола берилган. Мириқиб ўқиб чиқдим. Яна 6-саҳифада сохта инвесторнинг кирдикорлари очиб берилган мақола ҳам эътиборимни тортди. Назаримда, фойдали, ўзгаларга сабоқ бўладиган, ҳушёрликка чақирадиган мақола.

Одатда, бу ҳафтаноманинг саҳифа-саҳифа берадиган реклама ва эълонларини унчалик ўқимасдим. Бу сафар негадир сакраб-сакраб бўлса ҳам уларга кўз югуртирдим. Бирдан тўхтаб қолдим. Сабаби, 31-саҳифада менинг тилимда битилган эълонга кўзим тушиб қолди. Қизиқсиниб ўқий бошладим. Келинг, сиз ҳам қулоқ солинг.

"Йуколган гувохнома 9-синф № 51-21-13 213-мактаб 1993/94 укув йили Косимов Таваккал Тухтасинович 1975 йил тугилган хакикий деб хисоблансин".

Айтиб қўяй, эълон қандай чоп этилган бўлса, шундайлигича, биророта нуқта ёки вергули ўзгартирилмай, айнан келтирилди. Сиз бирор маъно англадингизми, ҳурматли газетхон? Мен ҳам алас-алас. Тавба дейман, Таваккалнинг 1975 йилда туғилганлигини ҳақиқий эмас, деб тушунайми ё бошқачароқми?.. Бир кўнглим, шу газетани тайёрлаганлар олдига тушиб, эй, оғайнилар, бу нима қилганларинг, деб айтмоқчи бўлдим, сўнг нима ҳам дерди, қўлидан келганда эълоннинг лаб-лунжини тўғрилаб юборган бўларди, иложи йўққи, шу ҳолда ўқувчига тақдим этган, деган тўхтамга келдим.

Яширмайман, алам қилди. Ҳафтанома шу заминда чиқса, унинг ходимлари шу заминда яшаса, нега бунчалик нописандлик, дейман ўзимга-ўзим.

Таҳририят ходимларининг бу гапларга эътирозлари тайёр: реклама ва шунга ўхшаш эълонларнинг мазмуни учун редакция масъул эмас. Айтишмоқчики, юқоридаги эълонни буюртмачи худди шу тарзда бизга тақдим этган, унга бирор тузатиш киритишга ҳаққимиз йўқ, дейишмоқчи. Ишонмайман бу даъволарга, бўлмаган гап! Жилла қурса "қ" ёки "ў" ҳарфларининг тегишли белгилари бордир?.. Жумла эзиб, мажақланиб ташланган. Атайлаб интилса ҳам шу ҳолатга етказиш амримаҳол бўлса керак.

Давлат тили ҳақидаги қонун қабул қилинганига ўн бир йилдан ошди. Озгина бўлса ҳам инсоф, ўзаро ҳурмат бўлса, деган ният бор, каминада. Агар малол келмаса, ҳафтаномадаги касбдошларимга яна бир истагим бор: 32 саҳифалик, анчагина нусхада чоп этилаётган мазкур нашрда туб халқнинг тилини биладиган биттагина ходим бўлса фойдадан холи бўлмасди. Шундай бўлса, келгусида юқоридаги каби ҳам кулгили, ҳам ачинарли ҳолатга тушиб қолиш ҳоллари юз бермайди.

Энг яхши истаклар билан касбдош дўстингиз Исмоил СУЛАЙМОНОВ

МУШОҲАДА

КАМОЛ ТОПАЁТГАН НИҲОЛ

Ҳеч кимга қотиллик ҳуқуқи берилмаган

Ёшларни ниҳолга қиёслашади. Ҳеч бир ниҳол ўз-ўзидан барқ уриб ўсавермайди. Ниҳоллар — парваришга, болалар, ўсмир ва умуман, ёшлар тарбияга ҳамиша муҳтож бўлади.

Тарбия ҳақида ўйлаганим сари хаёлларим ниҳолларга чувалашиб кетаверади. Зотан, қаровсиз қолган боғдан мўл ва сархил мевалар кутиш мушкул. Суяги қотган ва, айниқса, ақл-идрок — дунёқараш "суяги" алмойи-алжойи ривожланган норасидалар тарбияси ундан ҳам мушкул.

Бош қотади: нима учун баъзи ёшлар айрим нобакор, бадкирдор, ёвуз кимсалар қўлида қўғирчоқ бўлиб қолмоқдалар? Нима сабабдан тартиббузарликка йўл қўймоқдалар? Нима сабабли қонунбузарлик, ашаддий жиноятчиликкача бориб етмоқдалар?.. Во дариғ, қандай қилиб гулдай ўсмир ва йигитларнинг баъзи бирлари диний экстремизм ва жангариликнинг "ўргимчак тўри" чангалига тушиб қолмоқдалар?!.. Нима бу? Нонкўрликми ёки ундан ҳам баттарроқ ибора борми?!

Муҳтарам Президентимиз ва ҳукуматимиз ёшларнинг ҳар томонлама эзгу камол топишлари учун, тарихда мисли кўрилмаган, ёруғ дунёда ноёб шарт-шароитларни муҳайё этаётир. Ғамхўрликларнинг асло қиёси йўқ. Бундай ижтимоий-сиёсий соғлом муҳит, чексиз имкониятлар аждодларимизнинг тушига ҳам кирган эмас. Йўлимизда ҳамма эшиклар очиқ. Қўлимизни қаёққа узатсак, етади.

Ҳаттоки, жаҳондаги энг ривожланган мамлакатлардан келаётган меҳмонлар ҳам давлатимиз ғамхўрликларига ҳавасманд бўлмоқдалар, тасаннолар айтишяпти. Айниқса, бевосита — Парламентда ёшлар билан ишлаш қўмитаси фаоллик кўрсатаётганлиги ва Юртбошимизнинг "Ўзбекистондаги барча ёшлар менинг болаларимдир", — деб қараётганлигининг ўзи улкан ҳодиса!

"Камолот", "Улуғбек", "Умид" жамғармаларининг фаолияти олмосдек серқирра. Ўзбекистон Ёшлар Палатаси яна ҳам кенгроқ имкониятлар хазиналари эшикларини очяпти.

Сафдошларимизнинг ютуқлари — ҳаммамизники.

Жаҳон ҳайрон қоляпти.

Лекин барибир қилинган ишларга нисбатан қилиниши зарур бўлган, аммо улгурилмаган ишлар нақадар кўплиги тобора ойдинлашиб боравераркан. Янги муаммолар чиқаверади. Ечилмай қолиб кетган муаммо эса, ёввойи ўтдан-да тезроқ кўпаяверади, урчийверади...

Замон зайли, хусусан, демоқчиманки, норасидаларнинг орасида диний фундаментализм ва унинг жоҳилона кўриниши бўлган ақидапарастлик, экстремизм тузоғига тушиб қолганлар учраётганлиги бу борада тобора жиддийроқ бош қотиришни, янада самаралироқ муҳофаза чоралари кўришни кун сайин қатъийроқ талаб этмоқда.

Бу борада "ёмон бўлма, яхши бўл, лақма бўлма, эсли бўл, ҳушёр бўл, зукко бўл" қабилидаги қуруқ панд-насиҳат, юзаки тарғибот-ташвиқотларнинг ўзигина кифоя қилмайди. Қайтага энсани қотиради. Гапдан бездиради. Бундан кўра масаланинг моҳиятига чуқурроқ кириб борган ва шундан келиб чиққан ҳолда ана шу ғояларни ниқоб қилиб олган ёвуз кучларнинг жирканч башараларини очиб ташлаган минг карра афзалроқ.

"Фундаментализм" — лотинча "фундаментум" сўзидан олинган. Таржимаси "асос, негиз", бошқача қилиб айтганда, "пойдевор", — деган маъноларни билдиради. Бу атама илоҳиёт(дин)шуносликда XX аср бошларида вужудга келди. У илоҳиётда динни асл, қадимий ҳолатига қайтариш, янгиланишларнинг пайини қирқиш ва йўқотиш, оғишларни таг-томири билан қуритиш тарафдори бўлган оқим номи маъносини англатади. Агар бу ниятга холисаниллоҳ мафкура, тушунтириш, даҳанаки баҳслашиш йўли билан интилинса эди, бошқаларга унчалик зиёни тегмасди. Аммо...

Ақидапарастлар бошқа дин ёки мазҳабдагиларни "йўлдан озган, иймонидан адашган" ғайридин (масалан, "кофир") деб эълон қилишади. Бошқалар нисбатан келишмовчилик билан қаноатланишмайди. Улар билан даҳанаки жанг, баҳс-мунозара, "қозилашиш" билан ҳам кифояланишмайди.

"Экстремизм" кўпроқ сиёсатда қўлланилади. Бу атама лотинча "экстримус" сўзидан ясалган. Моҳиятан: "сўнгги" ёки "ўта", "кескин" деган маъноларни ифодалайди. Демакки, у ижтимоиёт ва сиёсатда ўта кескин чора-тадбирлар қўллашни ёқлаб чиқади. Ҳеч нарсадан тоймайди.

Ақидапараст экстремистлар ўз йўлига юрмовчиларни ёки иродаларига, дунёқарашларига хайрихоҳ бўлмаганларни ҳар усул (масалан, ур-йиқит, жанжал-тўполон) билан бўйсундириш, бунда ҳам бўлмаса, жисмонан маҳв (йўқ) этишга ва бу йўлда оммавий қирғинбаротлар уюштиришга уринишади.

Бу жиҳатдан улар халқаро террорчилардан ҳам ошиброқ тушади. Чунки террорчиларнинг аксарияти сиёсий ёки иқтисодий манфаатларни кўзлашади. Ақидапараст экстремист-террорчилар эса, эътиқод-дунёқараши зид бўлганларнинг барчасини ёппасига қириб ташлашга қасд қилишган.

Нима учун шундай? Оқим тарафдорлари мафкурасининг моҳияти ана шундайми ёки бошқа сабаби ҳам борми? Бор. Бўлгандаки, ҳар тарафлама айқаш-уйқаш қоришиб кетган. Турли диний оқим вакиллари ниқобини кийиб олиб, сиёсий ҳокимият сари интилаётганлар ҳам бор, қотиллик, зўравонлик каби ашаддий жиноятчиликларини диний дунёқараш билан ниқоблашга уринаётганлар ҳам бор... Улар умумбашарий тараққиёт, демократия, халқаро ҳамдўстлик, тинчликнинг энг ёвуз душманларидир. Уларнинг қилмиш-қидирмиш кирдикорлари диний эзгу ғояларга ҳам мутлақо қарама-қаршидир. Улар мафкура, тарғибот-ташвиқот, сайловлар сингари тинч йўллар билан ғаразли мақсадларига эриша олмасликларини жуда яхши билишади. Шу боис хунрезлик-қонхўрлик йўлига тойиб кетишган. Аслида уларнинг ўзи "йўлдан озган" гумроҳу дўзахи бандалардир, ўз ёвуз ниятларининг бандаларидир.

Ақидапараст-террорчилар сиёсий ёки ҳарбий жиноятчилар эмас, балки қип-қизил каллакесар қотиллардир. Улар иқтисодий ва маънавий қўпорувчилардир. Жамият тинчлигининг бузғунчиларидир.

Айни кунларда бутун мамлакатимиз жамоатчилигининг диққати Республика Олий Судида бўлаётган суд жараёнига қаратилган. У ерда бевосита жабрланувчилар билдираётган алам ва нафрат туйғулари ниманинг ва кимларнинг таъсирида туғилди?

Жоҳиллик ва жаҳолатпарастларнинг таъсирида!

Бу ўринда ақидапараст-террорчилар чангалига тушиб қолган бир ўсмирга ўз дадасининг айтган гапларини ёдлаш жоиздир:

— Эй, ғофил банда, адашибсан-адашибсан, бас, боши берк, охири олиб бориб тубанлик жарлигига қулатадиган кўчадан ўз вақтида қайт. Йўқса, мен сени оқ қилдим. Эл оқ қилгани ана ундан ҳам ёмон. Сен тақводор эмас, ғаддорсан, ориф эмас, Ватан хоинисан!

Бизда виждон эркинлиги бор. Лекин эркинлик — бошбошдоқлик, анархия эмас.

Бизда ҳуқуқ бор. Унинг ҳам ўзига яраша қонунлари бор. Жиноят "ҳуқуқи", қонунбузарлик "ҳуқуқи", қотиллик "ҳуқуқи" эса ҳеч кимда йўқ!

Нозимжон АШУРОВ,
"Камолот" жамғармаси Андижон вилоят бўлими раиси, магистр

ҲИКМАТ

Оч одам, сўзсиз, ўзини ёмон ҳис этади, бироқ тўқ одам ҳам ён-атрофдан эшитилаётган очларнинг оҳу ноласига тобу тоқат қилиши мумкин эмас.

Н.ЧЕРНИШЕВСКИЙ

ҚИЁС

Дунё аҳолиси 1999 йилда 6 миллиард бўлгани ҳолда, янги асрнинг ярмига бориб 7,3-10,7 миллиардга етиши кутилмоқда.

ҲУРРИЯТ
МУСТАҚИЛ ГАЗЕТА

ИККИ МАНЗАРА: ТАНҚИД, ТАҲЛИЛ, МУНОСАБАТ

ТАШАККУР

ҲАҚИҚАТ БОР

Икки йилдан кўпроқ вақт мобайнида ҳақиқат истаб не-не идоралар эшигини қоқмадим! Ўша идоралардан бирида адолатнинг йўли узун, деган гапни эшитгандим, тўғри экан.

Ўттиз йиллик фаолиятим мобайнида бошимда кўп иссиқ-совуқ ўтганига қарамай, Учкўприк тумани фаоллари йиғилишида шаънимга асоссиз гаплар айтилгани, кўп ўтмай туман "Матлубтсавдо" ҳиссадорлик жамияти раҳбари лавозимидан озод этилишим менга жуда қаттиқ таъсир қилди. Амал учун эмас, шаъним, аёллик ғурурим ҳимояси учун курашдим.

Бу орада "Ҳуррият"нинг ҳам эшигини қоқдим, мурожаатим бежавоб қолмади: газетада "Ишлаётган аёлга Учкўприкча муносабат" деган мақола чиқди. Мақола юзасидан текшириш ўтказган Фарғона вилоят прокуратураси мени ишдан бўшатиш жараёнида қатор қонун моддалари бузилгани, ҳиссадорларнинг ҳуқуқлари поймол бўлганини аниқлаб, вилоят "Матлубтсавдо" компанияси раҳбариятига тақдимнома киритди. Бироқ бу билан ташвишим аримади, "Мулкдор" газетасида "Қаноти қайрилган қуш" мақоласи чиқди.

Матбуотнинг сўзи бесамар кетмади.

Фарғона вилоятига яқинда прокурор этиб тайинланган Ю.Абдукаримова қонуний саъй-ҳаракати билан ишим олдинга босди.

Ниҳоят, вилоят суди мажлисида ҳақиқат қарор топди. Натижада аввалги ишимга тенг даражадаги вазифага тикландим: Учкўприк тумани М.Халилов номли улгуржи чакана савдо ҳиссадорлик жамияти раиси сифатида иш бошладим.

Энг муҳими, шаъним, қадр-қимматим тикланди!..

Ҳақиқат қарор топишида фаол хизмат қилган вилоят прокурори Ю.Абдукаримовга, ишни холис кўриб, адолатли қарор чиқарган вилоят суди раиси О.Турғунбоев ва бошқа судьяларга, беминнат ёрдам кўрсатган вилоят прокуратураси масъул ходими Б. Жўраевга, шунингдек юқорида номлари тилга олинган газетанинг махсус мухбирларига миннатдорчилигимни изҳор қиламан.

Насима ТУРСУНХЎЖАЕВА,
Фарғона вилояти, Учкўприк тумани

ТАҲРИРИЯТДАН: Муҳтарама Насима Турсунхўжаева!

Адолат қарор топиб, ишга тиклангнанингизни эшитиб, чин дилдан хурсанд бўлдик... Қани эди, ҳамма ҳам ўз ҳуқуқи, қадр-қиммати ҳимояси учун Сиздек кураша олса! Қани эди, ҳамма ҳам матбуот чиқишларига Фарғона вилояти ҳуқуқшунослари каби холис ёндашиб, масалани ўз ўрнида ҳал этса!..

БЕКИНМАЧОҚ

Баҳс тугамай, судланувчи... вазифасига қайтди

"Ҳуррият" мустақил газетасининг шу йили сонларида Қўқон шаҳрида истиқомат қилувчи фуқаролардан тушган шикоятлар асосида қатор мақолалар чоп этилди. Айниқса, журналист Т.Акбаровнинг "Қўқон манзаралари", "Айбланувчи... мақола муҳокама этилади", "Миш-миш ортидаги ҳақиқат", "Бир фармойиш балоси" мақолаларини алоҳида таъкидлаш керак. Ушбу мақолаларда кўтарилган мавзуларнинг долзарблигини инкор этмаган ҳолда айрим ўринларда, хусусан, "Бир фармойиш балоси" мақоласида бирёқламалик, масалага фақат аризачининг нуқтаи назаридан ёндашгандек туюлади. Ушбу мақола бўйича газетага жавоб йўллаш менинг ваколатимга кирмаса-да, шу шаҳар ҳокими сифатида мақолада номлари зикр этилган раҳбар — одамлар Қўқон учун яхшигина хизмат кўрсатганидан кўз юмиб бўлмайди, деб таъкидлашни истардим.

Таъкидлашни истардикки, матбуот танқидини тўғри тушунамиз. Танқиддан тўғри хулоса чиқариб, керакли чора-тадбирлар белгилаш кундалик ишимизнинг биридир. Танқид асосли, таъсирчан бўлса, бу нарса умумишимизга ижобий таъсир кўрсатишини ҳам инкор этмаймиз. Ният шундай холис бўлса, шаҳар раҳбарияти барча нашрлар қатори "Ҳуррият" газетаси билан ҳамкорлик қилишга тайёр. Бундай ҳамкорлик юзага келган муаммони биргаликда, бамаслаҳат ҳал этишни тақозо этади.

Ушбу таклифни муросага чақириш сифатида талқин этмаслигингизга, аксинча уни қўллаб-қувватлашингизга ишонамиз.

Ҳурмат билан,

Қўқон шаҳар ҳокими А.ХЎЖАЕВ

ТАҲРИРИЯТДАН: Матбуотдаги танқидий чиқишлар қайсидир маънода мутасадди раҳбарни безовта қилибдими, бу ҳол журналистнинг меҳнати бесамар кетмаганини дeб, ижобий ўзгаришларнинг бир ҳосиласи сифатида талқин қилмоқ керак. Ушбу мактубни муаммони ҳамжиҳатликда ҳал этишга даъват сифатида қабул қиламиз. Зеро, журналист нечоғли танқид ёзмасин, масала-муаммо воқеа жойида, тегишли мутасаддилар томонидан узил-кесил ҳал этилади.

Гап "Бир фармойиш балоси" ("Ҳуррият", 2000 йил, 30-сон) мақоласи ҳақида кетар экан, юзага келган яна бир ҳолатга тўхталишга мажбурмиз.

Мақолада, асосий урғу суд-прокуратура фаолиятига берилса-да, бу ҳақда гарчи ваколатига кирмаса ҳам шаҳар ҳокимининг муносабатига қанчалик ижобий қараган бўлсак, муносабат билдириши лозим бўлган прокуратура идоралари, хусусан, Ўзбекистон транспорт прокуратураси тутган йўлига, жуда юмшоқ қилиб айтганда, тушуниш қийин.

Ўзбекистон транспорт прокуратурасининг тутган йўли ва бошқа бевосита мақола чоп этилгандан кейин юзага келган воқеликлар хусусида тўхталиш андек кенгроқ мулоҳаза юритишни тақозо қиладики, буни ўша мақола муаллифи зиммасига юкладик.

Ростки, "Бир фармойиш балоси" юзасидан Ўзбекистон транспорт прокуратураси ўз нуқтаи назарини билдиради, деган хаёлда эдик. Зеро, авваллари ҳам газетамиз саҳифаларида чоп этилган айрим танқидий мақолалар бўйича тааллуқлилигидан келиб чиқиб, шу идора объектив муносабат билдирар эди. Бу сафар таҳририятга жавоб йўллаш бир ёқда қолиб, 2000 йилнинг 18 август куни "Темирйўлчи" газетасининг 28-сонида "Афв этилган эдилар" мақоласи чиқдики, унда "Бир фармойиш балоси"да баён этилган ҳолатлар мутлақо тескари талқинда берилди. Муаллифи — Ўзбекистон транспорт прокуратураси тергов бошқармаси бўлимининг катта прокурори Ҳ.Ортиқхўжаев!

Тушуниш мумкин, транспорт прокуратураси ходими ўз ҳамкасби қилган терговни журналистга қўшилиб танқид қилмайди.

Буни "Афв этилган эдилар" мақоласидаги қуйидаги сўзлар кўрсатиб турибди:

"Қўқон бекатида текшириш-терговлар ҳалигача турли нуқтаи назардан баҳоланиб келинмоқда. Баъзиларнинг фикрича, ноҳақ текширишлар ўтказилган, бекат ходимлари асоссиз равишда жиноий жавобгарликка тортилган эмиш. Аслида эса ундай эмас..."

Шу тариқа муаллиф ўз мулоҳазаларини қувватлашга тушади.

"Афв этилган эдилар" мақоласи ва унда баён этилган мулоҳазаларни "ҳа, энди буям бир нуқтаи назарда" дейиш мумкин эди, агар айни шу иш бўйича жиноий жавобгарликка тортилганлардан бири Қўқон шаҳар судида оқланиб чиқиб кетмаганида!

Муҳтарам муаллиф фикрини қувватлаш ҳам лозим эди, "афсуски" бу ёқда ўндан ортиқ темирйўлчини зор қақшатиб чиқарилган Қўқон шаҳар судининг ҳукми Фарғона вилоят суди томонидан бекор қилиниб, иш қўшимча терговга қайтарилди!..

Фарғона вилоят судининг айни шу иш бўйича ажрими "Бир фармойиш балоси" мақоласи **чоп этилгандан 21 кун кейин,** "Афв этилган эдилар" эълон қилинишидан **бир кун аввал чиқди!**

Айни шу ҳолатнинг ўзиёқ "Темирйўлчи"даги мақола бекорга чоп этилмаганини билдириб тургандай...

Буям майли. Ортиқча тафсилотларга берилмай мазкур жиноий иш бўйича Фарғона вилоят суди ажримидан мухтасар иқтибослар келтирсак, кифоя. Зеро, шунинг ўзи тергов ўта палапартиш, айбловга зўр берилган ҳолда ўтганини, Қўқон шаҳар судида "ўз исботини топган" дея транспорт прокуратураси ходими зўр бериб таъкидлаётган айблар кассация инстанциясида тутдек тўкилганини яққол кўрсатади.

Ажримдан:

"...Дастлабки тергов органи ва суд томонидан ЖПКнинг 22-моддаси ("Ҳақиқатни аниқлаш" — Т.А.) ***талаблари бузилган. Жиноят юз берганлиги, унинг содир этилишида ким айбдорлиги, шунингдек у билан боғлиқ ҳолатлар аниқланмаган... Иш бўйича исботланиши лозим бўлган барча ҳолатлар синчковлик билан, ҳар томонлама, ТЎЛА ва ХОЛИСОНА*** (Таъкид бизники — Т.А.) ***текшириб чиқилмаган...***

...Судланган Ғ.Усмонов, бош ҳисобчи М.Имомалиевалар Қўқон станциясига "ойлик маошни молиялаш учун" деб ўтказилган пулларни асоссиз бошқа корхоналарга ўтказилиши тўғридан-тўғри дирекция раҳбари М.Мирҳамзаевнинг буйруғи билан қилганларини кўрсатган. Терговчи эса юқоридаги кўрсатувларга, М.Мирҳамзаев томонидан имзоланган "молиявий-ташкилий ишларни ҳал қилиш тўғрисида"ги 25.12.1996 йилдаги 134-сонли фармойишга ва ишдаги бошқа ҳолатларга етарли даражада ҳуқуқий баҳо бермасдан, ўзининг 29.03.2000 йилдаги қарори билан "унинг қилмишида жиноят таркиби йўқ" деб асоссиз қисмини тугатган. Суд ҳам бу ҳолатга эътибор бермаган...

...Суд Ҳ.Абдуллаевнинг айби исботланмаган деган важлар билан унга нисбатан оқлов ҳукми чиқарган ҳолда, худди шундай ҳаракатлари учун Ғ.Усмоновга айблов ҳукм чиқарган..."

Бизнингча, етар!

Ажримдан кўчирма келтиraверсак, кў-ўп қоғозни исроф қиламиз, газетхоннинг бошини гангитиб юборишимиз ҳам ҳеч гап эмас.

Алқисса шуки, Фарғона вилоят суди ҳукмни бекор қилди, аввалги мақоламизда ҳайрат ила қайд этиб ўтганимиз — дастлабки тергов жараёнида терговчи томонидан жиноят ишида сунъий равишда сиқиб чиқариб, бир думалатиб "гувоҳ"га айлантирилган айрим мансабдор шахслар, суд эса бунга тескари қараган ҳолатлар ҳам вилоят суди ажримида ўз аксини топди. Ажримда бир зарб билан терговчининг ҳотамтойлик ила шу ишга алоқадор бир неча (!) мансабдор шахслар ҳаракатига амнистия актини "амаллаб" ёпиштирган қарорлари бекор қилинган.

Тағин бир ҳолат: Ғ.Усмонов ва бошқаларнинг жиноий жавобгарликка тортилишининг асосий сабаби "Ўзбекистон темир йўллари" ДАТК Фарғона дирекцияси томонидан Қўқон станциясига "иш ҳақини молиялаш учун" деб ўтказилган 14 миллион сўмдан зиёд маблағни бошқа, темир йўлга алоқаси бўлмаган корхоналарга ўтказиб юборилиши бўлган. Бироқ на терговчи ва на дастлабки босқич суди **"шунча маблағ дирекциядан Қўқон станциясига қонуний ўтказилганмиди ўзи?"** деган саволни кўндаланг қўймаган эди.

Эътиборли жиҳати шундаки, вилоят суди ажримида айни шу савол ҳам кўндаланг қўйилган. Ажрим мазмунидан кўринишича, қўшимча терговда айни шу ҳолатга алоҳида эътибор қаратилиши, бунда **"солиқ тўлашдан бўйин товлаш жинояти"** бор-йўқлиги масаласини ҳал этиш кўрсатилган.

Тўхталиб ўтмаса бўлмайдиган яна бир масала.

Мақоламиз қаҳрамони Ғ.Усмоновнинг ҳеч қандай зарурият бўлмаса-да, терговчи томонидан қамоққа олинишини соҳа ходимлари унинг узрсиз терговга келишдан бош тортиб юришида, дея баҳоламоқда.

Комил ишонч билан айтамизки, бу бўлмаган гап, эътирозимизга яраша далиллар ҳам мавжуд.

Далиллар нечоғли аччиқ бўлмасин, унинг замирида адоват ёки хусумат йўқ. Прокуратура ходимларининг меҳнати ўта машаққатли эканини жуда яхши тасаввур қиламиз. Бироқ бу машаққат баҳсли айблов билан фуқаронинг оёғини ерга теккизмай қамоққа тиқиб қўйиш имтиёзини бермайди. Кўнгил тўғри, ният холис бўлса бас, ана ўшанда журналист ва юрист мақсади муштараклашади, бу муштаракликдан турфа хил тушунмовчиликлар барҳам топади ва ўшанда бир газетада чиққан мақолага бошқа нашрда кишибилмас муносабат билдиришга, янаям очиқроқ айтсак, бекинмачоқ ўйинига ҳожат қолмайди...

Турсунали АКБАРОВ

P.S. Яқинда бохабар бўлдикки, мақоламиз қаҳрамони Ғуломжон Усмонов ўз устидан чиқарилган ҳукм бекор қилингач, вазифаси — Қўқон станцияси бошлиғи лавозимига қайтибди...

ТАҲЛИЛ

ГАЗЕТА ЎҚИМИШЛИ ЭМАС, ЎҚИШЛИ БЎЛАДИ!

Сўзни ҳис этиш ҳақида мулоҳаза

Журналист суҳбатдошига савол беради:

— Қачон, қаерда таваллуд топгансиз?

Суҳбатдош бўлмиш ёш ва истеъдодли хонанданинг жавобидан англашиладики, у ҳали 25 баҳорни ҳам кўрмаган.

Телевидениедаги "Табриклаймиз, қутлаймиз!" кўрсатувида баъзан 5 ёшли ўғил-қизалоқларимизнинг "таваллуди" муносабати билан ҳам мусиқали саломлар йўлланмоқда. "Таваллуд" туғилган деган маънони англатади, лекин бу сўз одатда камдан-кам ҳолларда ишлатилади. Мисол учун, "Навоий таваллудининг 560 йиллиги", "Мотурудий таваллуди" дейилса қовушади, ярашади, гўдак болага ёки тўрттагина қўшиғи билан танилиб улгурмаган хонандага нисбатан "туғилган" сўзи кўпроқ мос тушади.

Оммавий ахборот воситаларида малакали кадрлар тақчиллиги ҳақида кўп гапирилади, бу ҳақли талабга етишмоқлик осонгина амалга ошмайди. Қўлига қалам тутган ижодкорнинг малакаси биринчи навбатда СЎЗНИ ҲИС ЭТИШ билан белгиланади. Афсуски, жуда кўп бошловчи ҳамкасбларимизда, баъзан тажрибали журналистларимизда ҳам ёзаётган сўзнинг, жумланинг, ҳатто гапнинг моҳияти, маъно-мазмунини ҳис қилмаслик яққол сезилади. Кўпсўзлилик, жумлани эзғилаш, фикрни лўнда ва тушунарли баён этолмаслик нуқсонлари ана шунинг оқибатидир. Таҳрир санъати, маҳорати тажриба билан бирга орта боради, аммо-лекин айтаётган, ёзаётган сўзимизни, қўшимчаларни, ибора қўллаш ўрнини бирров мулоҳаза қилишга одатланиш ҳар бир журналист учун касбий одатга айланганы маъқул.

"Бозорда юрган одамлар ичида аёллар кўп" десак қанчалик тўғри?

Туман газеталари ичида энг яхшиси "Тонг ҳавоси" десак-чи?

"Ҳайвонлар ичида энг йиртқичи бўри", деб ёзсак-чи?

Келтирилган ҳар учала мисолдаги "ичида" сўзини "орасида" деб ўқиб кўрайлик. Ахир, бозордаги аёллар одамлар танасининг ичида эмас, орасида-ку? "Тонг ҳавоси" ҳам газеталарнинг ичида эмас, орасида эмасми?..

Қаттиқ жисмли ёнадиган моддалар "ёқилғи"лиги, ёнадиган суюқ моддалар "ёнилғи" эканини била туриб аралаш-қуралаш ишлатаверамиз, бензинни ёқилғи, кўмирни ёнилғи деб ёзиш нотўғри эканини кўпда ҳис қилавермаймиз.

Осиё биринчилиги ўйинларида Саудия Арабистони жамоаси билан учрашувда футболчиларимиз беармон қовун туширишганини кўрдик, репортаж олиб бораётган дўстимиз ўйиннинг охиригача "Футболчиларимиз хатоликка йўл қўйдилар" деяверб асабни баттар қақшатди. "Хато"ни англатувчи маънодош синоним топмаса топмабди, лекин "хатолик" эмас, "хато", деб қўя қолса олам гулистон-ку!

Назаримда, ҳам ёзма, ҳам оғзаки журналистикамизда "-лар" кўплик қўшимчаси жуда бебилиска ишлатилади. Мақолалардаги, сарлавҳа ва рукнлардаги "-лар"нинг кўплигига бир эътибор берайлик. "Стадионда 50 минг томошабинлар йиғилган", дейди репортаж олиб борувчи. "Шокиров, Ҳамидов, Хўжаева, Муҳамедова, Смирнова, Иванов, Анлар... ғайрат кўрсатиб меҳнат қилдилар", деб ёзади журналист. "Томошабинлар"даги, кишилар фамилияси охиридаги "-лар" зарурми? "50 минг"нинг ўзи, кишилар саноғининг ўзи кўпликни англатади, бас-да, демак, "-лар" ортиқча.

Одамнинг исми сифатида "Шукур" деб ёзиш, шукрона маъносида "Худога шукр" шаклида ёзиш тўғри деган мулоҳаза юзасидан ҳамкасблар орасида баҳс қўзғалиб қолди. "Оғзаки нутқда ҳеч ким бунинг фарқига бормайди, шунинг учун ҳар икки ҳолда ҳам "Шукур", деяверш ҳам мумкин", деди бир томон. Агар оғзаки нутқни мезон қилиб оладиган бўлсак, бунақа сўзлар, атамалар озмунчами? Қолаверса, ёзма ёки адабий нутқ тўласича оғзаки нутқ меъёрларига бўйсуна олмайди-ку! Ҳатто "устол", "устул" деб ёзаверишимиз ҳам мумкин эмиш. Шунда ғоятда талабчан устозимиз Ваҳоб Рўзиматов бир замонлар: "Устол", "устул" деб ёзиш билан ўзбекча бўлиб қолмайди, олифтагарчилик қилмай, "стол", "стул" деяверинг, окаси", деб танбеҳ берганлари эсга тушди.

Радио ва телевидениеда 15 дақиқалик эшиттириш ё кўрсатув берамиз-да, "Эшиттиришимиз ё кўрсатувимиз ўз ниҳоясига етди", деб тугаллаймиз. Бу ўринда "ўз"га сира ҳожат йўқ. "Ўз" дейилмаса ҳам "тугалланиш" сўзи ўша эшиттириш ва кўрсатувга дахлдорлиги аён. "15 ноябрдан 16 ноябрга ўтар кечаси" деган иборада "15 ноябрдан" деган жумлага ҳожат йўқ.

Эҳтимол, бу каби мулоҳазалар бир қарашда майда, арзимас бўлиб туюлар, аммо-лекин гап сўзни ҳис этишдек журналистлик маҳоратининг энг бирламчи талаби ҳақида бормоқда. Ёзган мақоламизнинг, тайёрлаётган эшиттириш ва кўрсатувимизнинг кўпчиликка манзур бўлиши айни шу майда нарсалардан бошланади. Ҳар қалай, астойдил дамлаган ошимиздан курмак чиқиб, меҳмонимиз таъби тирриқ бўлишини ҳеч биримиз истамаслигимиз аниқ-ку!..

Хуршид ДЎСТМУҲАММАД

P.S. Дарвоқе, "Фалон газета ё мақола ўқимишли" деган жумлага ҳам кўпда эътибор қилинмайди. Ваҳоланки, "ўқимишли" сифати одатда одамга нисбатан қўлланади, бинобарин, мақола ёки газета ўқимишли эмас, ўқишли бўлади...

А.ҲАКИМОВ чизган

— Совуқ тушди, би-ир қизишиб олайлик...

КИТОБ

ЖЎЗЖОНИЙНИНГ ЯНГИ РИСОЛАСИ

Маълумки, фиқҳ, яъни ислом ҳуқуқи дунёнинг кенг кўламда ривожланган тизимларидан бири сифатида ислом дунёси, жумладан, диёримиз тарихида, миллатимизнинг ижтимоий, иқтисодий ва маданий ҳаётида унутилмас из қолдириб келган. Шу боисдан ҳам фиқҳ илмида тадқиқотлар қилган, улкан маънавий мерос қолдирган алломаларимиз фаолиятини ҳар қанча ўргансак, улар таълимотини ҳар қанча эъзозласак арзийди. Айниқса, юртимиздан етишиб чиққан алломаларнинг фиқҳ илмида қилган ишлари эътиборга моликдир.

Биз яқин йилларда ҳурлик, озодлик шарофати билан ўргана бошлаган фиқҳ илмининг имоми, йирик ҳуқуқшунос олим Бурҳонуддин Марғиноний каби ватандош алломаларимизнинг яратган ўлмас асарлари ҳақида қўлланмалар, мўъжазгина китобчалар сони кўпаяётгани албатта қувонарли ҳол. Яқинда "Тошкент ислом университети" нашриёти ҳуқуқшунос олим Абдулҳаким Шаръий Жўзжонийнинг "Марғиноний ва унинг издошлари" деб номланган рисоласини чоп этди. Ушбу рисолада мусулмон ҳуқуқшунослигининг асосчиси Бурҳонуддин Марғинонийнинг "Ҳидоя" асари ва унга шарҳлар ёзган издошлари ҳақида маълумотлар берилган.

Айтиш мумкинки, рисола айни вақтида чиқиши билан бирга ўқувчиларда катта қизиқиш уйғотиши табиий.

"ҲУРРИЯТ"-ТВ

ФАОЛЛИК ГАРОВИ

ёхуд бу жараёнда оммавий ахборот воситаларининг роли

Сўз эркинлигини демократиянинг муҳим омилларидан бири. Сабаби ҳар бир фуқаронинг жамиятда содир бўлаётган жараён ва ҳодисаларга нисбатан ўз муносабати, ўз қарашлари мавжуд. Агар давлат тизимида сўз эркинлиги кафолатланган бўлса, жамоатчилик атрофда содир бўлаётган жараёнларга нисбатан ўз фикрини билдира олади ва давлат ҳокимиятига ўз хоҳиш-истагини ифодалаб, бунинг амалга оширилиши учун керакли шароитлар яратиб берилишини талаб қила олади. Бундай муҳим вазифани эса, яъни халқ хоҳиш-истагини, иродасини, ҳар бир жараёнга нисбатан муносабатини, кайфиятини ифода этиш оммавий ахборот воситалари орқали амалга оширилади.

Энди жамиятимизда уларнинг олиб бораётган фаолиятига назар ташласак, лўнда қилиб айтганда, оммавий ахборот воситаларининг аҳволи кўнгилдагидай эмас. Булар нималарда намоён бўлмоқда? Оддий бир мисол: Республикамиздаги бирор-бир нашр, ёхуд телекўрсатув жамиятимизда баъзи вилоят ёки тармоқ раҳбарларининг лоқайдлиги сабабли содир бўлаётган қонунбузарликларни ёки камчиликларни то Президент бирор мажлис қилиб айтмагунча бу ҳақда сўз очмайди. Масалан, кичик ва ўрта бизнесни ривожлантириш, тадбиркорларни қўллаб-қувватлаш, кредит олиш каби соҳалардаги муаммолар ҳақида нега Президент айтмагунча оғиз очилмади?! Аксинча, яқингача ҳаммаси зўр, тадбиркорлик ривожланяпти деб еру кўкка жар солишди. Бугун эса тадбиркорликнинг ривожига тўсқинлик қилаётганларни фош қилишга тушишди. Нима, улар бир кунда пайдо бўлдими? Шу пайтгача йўқмиди?!

Ҳар бир янги муаммо кўтарилгандан кейингина, шу муаммонинг келиб чиқишига сабабчи бўлган омиллари ўрганилади, шунга боғлиқ сирлар фош қилингандан кейингина "фош қилинади". Ваҳоланки, бирор жиддий муаммони аввалроқ ўзлари кўтариб чиқишлари мумкинлигини ўйлаб ҳам кўрмайдилар, бундан хулоса ҳам чиқармайдилар!

Бизда телевидениенинг асосий вазифаларидан бири — информация тарқатишни асосан "АХБОРОТ" бажаради. Маълум маънода "АХБОРОТ" Ўзбекистон телевидениесининг қиёфасини белгиловчи дастур. Лекин "АХБОРОТ" кунда бир маротабагина эфирга чиқади. Эртасига эрталаб дастур айнан такрорланади. Нима, бизда янгиликлар йўқми, воқеалар содир бўлмаяптими? Нима учун Вазирлар Маҳкамаси, Олий Мажлис фаолияти, у ерда кечаётган жараён ҳар куни ёритилмайди? Президентнинг чет элга қилган сафари тўғридан-тўғри бўлмаса-да, қисқа фурсат ичида эфирга узатилмайди? "Ёш куч" журналининг 1997 йил 2-сонида "АХБОРОТ" дирекцияси раҳбари ўринбосари Гулнора Маҳкамова билан ўтказилган суҳбатда Г.Маҳкамова "Кейинги тадқиқотларга кўра, республика аҳолисининг 97,8 фоизи "АХБОРОТ" кўраркан!" дейди. Халқнинг шу 97,8 фоизи "АХБОРОТ"ни қандай кайфиятда кўраркан? 97,8 фоизнинг ҳаммаси ҳам "АХБОРОТ" ҳақида ижобий фикрдамикин? Аҳоли ўртасида "АХБОРОТ" дастурига боғлиқ социал сўровлар ўтказилганда аҳолининг кўпчилиги "АХБОРОТ"дан қониқмаётганини билдирди. Уларнинг фикрича, "АХБОРОТ" зерикарли, танқид кам, фақат саноат ва қишлоқ хўжалиги ҳақидаги информацион кўрсатув бўлиб қолган.

Назаримда, матбуотимизга "отнинг калласидай" юракли журналистлар кўплаб керак бўлмоқда.

Демократия — шу йўлни танлаган ҳар бир жамият бошидан кечириши ва амал қилиши муқаррар бўлган жараён ва реал воқеликдир. Демократия юксак интизом, қатъий талаб, фуқаролик масъулияти, қонунлар устиворлиги ҳамдир. Матбуот мисолида айтадиган бўлсак, демократия ва эркинлик тушунчалари холислик ва ҳалоллик, фидойилик ва халқчиллик, адолат ва иймон тушунчалари билан уйғунлашиб кетади.

Саид-Абдулазизбек
ЮСУПОВ

МАТБУОТ

ЖУРНАЛИСТ ОДАМЛАРГА ЁМОНЛИК ҚИЛАДИМИ?

Оддий мухлис сифатида ўзингизга ёққан баъзи журналистлардан: "Нега танқидий мақола ёзмай қўйдингиз?" — деб сўрасангиз, "Қўй, ука, одамларга ёмонлик қилиб нима топасан?" — деган жавоб оласиз. Одамларни қинғир йўлдан огоҳ этиш, уларни қийнаётган муаммоларни имкон қадар очиб, тўғри йўлга даъват этиш Сизнинг вазифангизми, демак, "ёмонлик қилиш"га мажбурсиз. Сизнинг ҳаёт мазмунингиз ҳам шунда.

Танқид келажак кўзгуси, дейдилар. Менимча, тўртинчи ҳокимиятнинг асосий устунларидан бири ҳам танқиддир. Аммо бунга қўл ураётган журналистнинг кўнглида ҳокимият менинг қўлимда деган фикр бўлиб, дейлик, бирор раҳбарни бошдан-оёқ қора бўёққа чаплаб ташлаш эмас, балки уни салбий оқимга бошлаган омилларни очиб бериш, ўзини халқ билан бирга ҳис қилиш асосий ўрин тутади.

Хўш, журналист нимадан қўрқади? Эркинликданми? Раҳбарларнинг журналистдан, журналистларнинг эса раҳбарлардан чўчиб юришларини кўриб кулишни ҳам, йиғлашни ҳам билмайсан, киши. Яқинда "Даракчи" газетасида босилган бир мақолада "Нима учун одамларнинг ўзи ошкора гапиришмайди-ю, оммавий ахборот воситаларидан шуни талаб қилишади?" — деган гап бўлувди. Йўқ, замондош, журналистнинг бошқалардан устунлиги ҳам шунда. Одамларнинг гапини Сиз айтинг. Сиз ўргатинг уларга ошкораликни. Улар сизни "мақта-мақта"да айблашдими, бунисини ҳам тан олинг.

Шу ўринда хилма-хил рукнларга бой "Оила ва жамият" газетасининг ўқувчилари кундан-кунга камайиб бораётганлигини афсус билан тан олишга тўғри келади. Эҳтимол, бунинг сабабини аниқ айтиш қўлимдан келмас, бироқ бундан одамлар бировнинг дардини тинглашдан, бошқалар ғамига шерик бўлишдан чарчади, ўз ташвиши ўзига етарли бўлиб қолди, деган хулосага келмаслик керак. Ваҳоланки, мазкур газетада биз кутган мақолалар кун сайин камайиб бораётгандек. Узр сўраган ҳолда айтиш мумкинки, "Оила ва жамият" қирқта жони бўлган аёлларга "ошкоралик"ни ўргатди.

Журналистларга қайтадиган бўлсак, чумчуқдан қўрқмай тариқ экаверинг. Лекин ернинг юза қатламига экилган донларни ана ўша чумчуқлар чўқиб кетади. Шундай экан, мавзуни сал чуқурроқ олиш керак.

Жўрабек
РАМАЗОНОВ

Сурхондарё

МАҒРИБУ INTERNATIONAL LIFE МАШРИҚ

ХАБАРЛАР

ҚИРОЛИЧА ЙИҚИЛИБ ТУШДИ

Буюк Британия қироличаси Елизавета ўтган ҳафта уйида йиқилиб, чап курагини синдирди. Қиролича Елизавета II нинг 100 ёшли онасини шифокорлар уйида даволашяпти.

ПОКИСТОНДА ПОРТЛАШ

Покистонда The Waqt ва The Nation газеталари чоп этиладиган бинода бомба портлаши натижасида 3 киши ҳалок бўлди ва яна 3 таси жароҳатланди. Бир аёл бомбани ўзи ишлайдиган реклама бўлимига олиб кириб, ўзи ҳам ҳалок бўлган.

Портлатиш сабаблари ҳозирча ноаниқ. The Nation газетаси муҳаррири Ориф Низомийнинг айтишича, газета ходимларига босим қилинган.

ТАМАКИ... СУДЛАНАДИ

Европа Иттифоқига ноқонуний йўллар билан олиб кирган сигареталари учун Европа комиссияси Филип Моррис ва Рейнолдс сигарет компаниялари устидан суд жиноий иш қўзғатди.

Европа Иттифоқининг молиявий манфаатларини ҳимоя қилган Европа комиссияси Нью-Йорк судида Marlboro ва Camel сигаретлар ишлаб чиқарувчи компанияларни жавобгарликка тортди, Иттифоққа иқтисодий зарар етказганлиги ҳамда сигаретларнинг ноқонуний олиб кирилишига қарши чора-тадбирлар кўришни сўради.

36 МУРДА ТОПИЛДИ

Камерундаги Дуала шаҳри Халқаро аэропортидан бир неча километр узоқликда жойлашган қабрдан 36 кишининг ҳали чириб улгурмаган мурдаси топилди.

Ўтган жума куни Президент Пол Биянинг ҳокимият тепасига келганлигининг 18 йиллигини нишонлаётган ҳукумат аъзолари воқеага ҳеч қандай шарҳ бермади.

4 КИШИ ҲИБСГА ОЛИНДИ

Яманнинг Адан шаҳрида 4 киши АҚШга тегишли қайиқни портлатишда айбланиб, ҳибсга олинди.

Американинг USS Cole қайиғи Адан кўрфазида 2 киши томонидан портлатилган ҳамда портлашда 17 америкалик ҳалок бўлганди.

Яман ҳукумати АҚШнинг текширувда қатнашиш талабини кўриб чиқаяпти, лекин АҚШга Яман фуқаролари устидан ҳукм чиқариш ҳуқуқи берилганича йўқ.

Қайиқ Норвегия транспорт кемасида декабрь ойида Америкага келтирилади.

INTERNET хабарлари асосида
Дилнора АЗИМОВА тайёрлади

САФАР

ГЕРМАНИЯ. КУЗГИ ҲИКОЯ

ПАРВОЗ

Кузги, изғиринли, маъюс сония —
Осмон қовоғидан ёғар эди қор.
Шу ёмғирли кунда, эй Олмония —
Яна қучоғингга келдим мен такрор!

Г.Гейни, "Германия. Қишки ҳикоя", 1-боб

Мен Германиянинг халқаро кўргазмалар шаҳри ҳисобланмиш — Ганноверда "ЕХРО — 2000" ўтказилажаги ҳақида эшитган дастлабки дақиқаларданоқ у ерга боришни орзу қилган эдим.

Мана, ниҳоят сокин куз тонгларининг бирида Тошкент аэропортидан Майн бўйидаги Франкфуртга парвоз қилган "Ўзбекистон ҳаво йўллари" авиакомпаниясининг улкан ҳаво кемасидамиз. Гўзал парвоз бекаси ўзбек, рус ва инглиз тилларида манзилга қадар 10000 метр баландликда 6 соату 20 дақиқа парвоз қилишимиз лозимлигини эълон қилди. Одатда бундай дақиқаларда чексиз хаёллар сизни қуршаб олади. Оила ғам-ташвишлари, хизмат муаммолари, ўткинчи дунёнинг майда-чуйда икир-чикирлари пастда, Ер аталмиш Она заминда, олис-олисларда қолиб кетган бўлади. Ўзингизни, бир оз бўлса-да, енгилроқ ва эркинроқ ҳис этасиз...

Мен хаёлан аллақачон Германияда эдим. Беихтиёр бу ғаройиб мамлакатга қилган аввалги сафарларимни эсладим: у ерга биринчи маротаба ижодий ёшлар делегацияси таркибида 1988 йили Карим Баҳриев билан бирга борган эдик. Ўшанда Германия иккига бўлинган, биз Брест билан Польша орқали Германия Демократик Республикаси (ГДР)да бўлган эдик.

Иккинчи сафарим энди — Бирлашган Германияга, аниқроғи — Германия Федератив Республикасига иқтисодий ойноманинг бош муҳаррири сифатида 1992 йилда бўлиб ўтди. Ўзбекистон ўша пайтлар эндигина мустақилликка эришган, немис дўстларимиз, ҳамкасбларимиз бизга жуда кўп нарсаларни ўргатиш лозим деб ҳисоблардилар. Биз, турли вазирликларнинг биринчи ўринбосарларини ўз таркибига олган бу расмий делегация аъзолари, ўша ташриф давомида деярли ҳеч нарсани кўролмагандик. Негаки, шаҳардан узоқдаги ҳукумат қароргоҳида эртадан кечгача турли ўқув дастурлари — семинар ва маърузалар билан банд эдик.

Лекин барибир мен тўрт йил муқаддам ташриф буюрган мамлакат энди ўз қиёфасини ўзгартира бошлаган — Шарқий ва Ғарбий Германиядаги иқтисодий ва ижтимоий турмуш даражасидаги тафовут яққол кўзга ташланар эди. Ҳамма нарса қиёслаганда билинади. Айни ўша пайтда мен ўзини оқламаган социалистик тузумнинг заиф томонларини илк маротаба чуқур ҳис этган эдим...

Мана, йиллар ўтиб мен яна Германияга, энди мустақил Ўзбекистонда уч тилда чоп этилаётган иқтисодий ҳафтаноманинг бош муҳаррири сифатида ҳукумат аъзолари, вазирлик ва бошқарма раҳбарлари, оммавий ахборот воситалари ҳамда республика санъат усталарининг катта гуруҳи билан бирга келаяпман. Вақт — оқар дарё экан. Мен биринчи марта Германия билан ҳали навқирон чоғимда — сиёсий, руҳий ва маънавий жиҳатдан тўла шаклланмаган ғўр ўспирин сифатида танишган эдим. Энди эса орадан 10 йилдан зиёд вақт ўтиб, Ватанимизнинг 9 йил ичида эришган улкан ва залворли ютуқлари ҳақида бутун дунё қаршисида сўзлашга тайёрмиз...

Парвоз ҳамон давом этарди. Мен, "Деловой партнёр Узбекистана" газетасининг янги сонини қўлимга олдим. Газетани Германияга олиб кетиш учун ярим тунда босмахонага кириб ўтишимга тўғри келганди. Ажабки, худди шу пайт парвоз бекалари "Шарқ"да чоп этилган "Народное слово", "Халқ сўзи" ва "Правда Востока" газеталарини ўқиш учун бизга тарқата бошлашди. Уларнинг бош муҳаррирлари учун бу ҳол нақадар ёқимли эканини тасаввур қилиш мумкин. Лекин иқтисодий алоқалар ҳақида ҳикоя қилувчи бизнинг газетани авиакомпания раҳбарлари ўз харид рўйхатларига киритмагани, бош муҳаррир сифатида, менга бироз оғир ботди...

МАЙН БЎЙИДАГИ ФРАНКФУРТ ВА ГАННОВЕР

Ё, Худоё, бу қандай жаннат,
На бир чанг бор, на кир, на ғубор?!
Ҳашамдор бинолар турар серсавлат,
Қасрлар, саройлар кўркам, улуғвор.

Г.Гейни. "Қишки ҳикоя", 19-боб

... Майн бўйидаги Франкфурт шаҳрида бизни Германиядаги Ўзбекистон элчихонасининг расмий ходимлари илиқ кутиб олишди.

Замонавий Германия 16 минтақа (вилоят)дан иборат. Улардан бири — катталиги бўйича бешинчи ўринда турган — Гессен шаҳридир. Олти миллион аҳолига эга бўлган, 21000 квадрат километр ҳудудли бу шаҳар пойтахти — Висбаден бўлса-да, аммо шуҳрати кенг ёйилган халқаро молия маркази — Майн бўйидаги Франкфурт бу ерда алоҳида нуфузга эга. Европанинг марказий банки ва 400 дан ортиқ савдо банклари, энг йирик герман фонд биржаси ҳам худди шу ерда жойлашган. Кимёвий ва фармацевтик маҳсулотлар, бўёқлар ва компьютер учун бутловчи қисмлар ишлаб чиқарадиган "Хёхст" ва "Дегусса" фирмалари жаҳон бозорларида донг таратган. Автомобиль ишлаб чиқарувчилар орасида "Тевес" фирмасининг асбестсиз тормоз колодкаларига эҳтиёж катта. Рейн-Майн аэропорти эса Европада юк айланиши бўйича биринчи ва йўловчилар ташиш бўйича иккинчи ўринни эгаллайди.

Майн бўйидаги Франкфурт шаҳридан делегациямиз аъзолари жойлашган автобус Ганновер шаҳри томон йўл олганида кун чошгоҳга яқинлашиб қолган эди. Салкам 400 километрлик бу масофани қандай босиб ўтганимизни сезмай қолдик. Негаки, Ғуломжон Ёқубов бошчилигидаги хонандаю созандалар, раққосаю қўшиқчи қизлар бутун йўл давомида — то манзилга етгунга қадар ўз санъатларини намойиш қилиб боришди.

Энди икки оғиз сўз — Ганновер ҳақида. У халқаро ярмаркаларни ўтказишга мўлжалланган — Берлин, Дюссельдорф, Эссен, Майн бўйидаги Франкфурт, Гамбург, Кёльн, Мюнхен, Лейпсиг, Мюренбург ва Штутгард шаҳарлари орасида алоҳида мавқега эга. Унинг аҳолиси 7,3 миллион бўлиб, ўзи асли қуйи Саксониянинг пойтахти ҳисобланади. Ганноверда ярим миллионга яқин одам истиқомат қилса, яна шунча одам унинг кўргазмаларини томоша қилиш учун меҳмон бўлиб келиб кетади.

1947 йилдан эътиборан ҳар йили ўтказиладиган халқаро Ганновер ярмаркаси таъсис этилиши билан бу шаҳар — мамлакат учун жуда муҳим аҳамиятга ва алоҳида мақомга эга бўлган йирик иқтисодий дунё марказига айланди. Шуни алоҳида таъкидлаш кераки, умуман халқаро савдо ярмаркаларини ўтказиш Германия учун азалий-анъанавий одат тусига кириб қолган.

Дастлаб — ўрта асрлар даврида одамлар тўп-тўп бўлиб, савдо-сотиқ қиладиган майда-майда бозорлар вужудга келган эди. Масалан, 1240 йил 11 июлда император Фридрих II Майн бўйидаги Франкфурт шаҳрига савдо-сотиқ билан шуғулланиш имтиёзини бериб, бу ерга келаётган савдогарларни ўз ҳимоясига олди. Ёки Лейпсиг шаҳри ярмаркасининг кейинчалик гуллабяшнашига эса унга император Максимилиannнинг 1507 йилда жорий этган алоҳида имтиёзлари сабаб бўлган.

Эндиликда бурунги ибтидоий ярмаркалар ўрнини замонавий, батамом янги, мукаммал ихтисослаштирилган дунёвий ярмаркалар эгаллади. Энг йирик халқаро жаҳон кўргазмаларининг салкам учдан икки қисми бугун Ганноверда ўтказилмоқда.

Бугун бирлашган Германия, янги минг йиллик бўсағасида, дунёга ўзининг очиқлигини намойиш этмоқда. У ҳар томонлама ривожланган, қудратли давлат сифатида Европада ўз мавқе ва нуфузига эга. Жаҳон кўргазмаларининг 150 йиллик тарихида Германия биринчи маротаба шундай кенг кўламда халқаро ҳодисанинг ташкилотчиси ва ҳомийси бўлди: 1 июндан то 31 октябрга қадар бу ерда "ЕХРО — 2000" эшиклари очиқ туриб, буюк немис халқи Ганновер билан бирга бутун дунёдан келган меҳмонларни қучоқ очиб олқишлаб турди.

Мустақил Ўзбекистонимизнинг ривожланган давлатлар томонидан эътироф этилиб, бундай нуфузли халқаро кўрикларда иштирок этишини бундан атиги 9 йил муқаддам тасаввур қилиш мумкинмиди?!

Яша, бор бўл доим Озодлик!
Хуш келибсан, эй, Тараққиёт!

Исмат ХУШЕВ
Тошкент—Майн бўйидаги Франкфурт—Ганновер—Париж—Тошкент

ИЛЛАТ

ЧЕКИШНИНГ ЧЕКИ БОРМИ?

Жаҳон Соғлиқни сақлаш ташкилотининг маълумотига қараганда, Россия тамаки маҳсулотлари учун дунёдаги тўртинчи йирик бозор ҳисобланар экан. Россияликлар ҳар йили 350 миллиард дона сигарет чекишаркан. Шу сабабли Россияда тамакига бўлган эҳтиёж йилдан-йилга ортиб бормоқда. Бу эса чет эл тамаки компаниялари учун айни муддаодир. Ғарб тамаки компаниялари Россия тамаки бозорига Ғарбда сотилмай қолган сигаретларни ҳам бемалол олиб келмоқда.

Маълумки, АҚШ ва Европа мамлакатларида ёшларнинг тамаки маҳсулотларига ружу қўйишини чекловчи қонунлар бор. Россияда ҳам шу каби қонунлар мавжуд. Россия ҳукумати ҳам тамаки саноатини ривожлантиришга катта қизиқиш билдирмоқда. Гарчанд, Россияда тамакига қўйилган солиқлар Европа давлатларига нисбатан анча кам бўлса-да, тамаки маҳсулотлари нақд пулга сотилади. Мутахассислар тамакидан олинадиган солиқларни ошириш ҳукуматга фойдадан кўра кўпроқ зарар келтириши борасида фикр билдирмоқдалар. Солиқларни ошириш борасидаги баҳс-мунозараларнинг ўзиёқ, ноқонуний тамаки маҳсулотларини контрабанда йўли билан мамлакатга олиб келишни кўпайтиради. Кузатувчиларнинг фикрича, шу важ туфайли Россия 1998 йилда анча зарар кўрган.

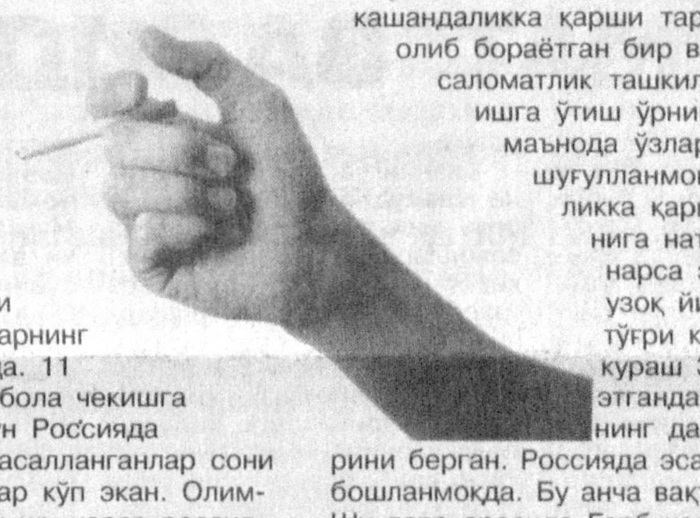

Масаланинг муҳим жиҳати, бу — россияликларнинг саломатлиги масаласидир. Маълумотларга қараганда, россиялик эркакларнинг тўртдан уч қисми чекар экан. Сўнгги йилларда кашанда аёлларнинг сони ҳам ортиб бормоқда. 11 ёшга тўлган ҳар учинчи бола чекишга ружу қўйган. Шунинг учун Россияда "ўпка саратони" билан касалланганлар сони АҚШдагидан икки баробар кўп экан. Олимларнинг айтишича, айнан шу нарса россияликларнинг ўртача яшаш ёшига салбий таъсир кўрсатмоқда.

Кўплаб тамаки компанияларининг ўзлари кашандаликка қарши тарғибот ишларини олиб бораётган бир вақтда, айрим саломатлик ташкилотлари амалий ишга ўтиш ўрнига, қайсидир маънода ўзларини оқлаш билан шуғулланмоқдалар. Кашандаликка қарши кураш бирданига натижа берадиган нарса эмас. Бунинг учун узоқ йиллар тер тўкишга тўғри келади. Ғарбда бу кураш 30 йилча давом этгандан сўнггина ўзининг дастлабки натижаларини берган. Россияда эса ҳаммаси энди бошланмоқда. Бу анча вақтгача давом этади. Шу давр орасида Ғарб компаниялари Россиядан катта фойда олишлари тайин.

Беҳзод ШУКУРОВ тайёрлади

Фарзанд кутиш — нақадар завқли

САНА

ЮНЕСКО БЕГОНА ЭМАС

Умри бўйи бу сўз билан тўқнаш келмаганларни топиш мушкул

ЮНЕСКО нима? Бу олти ҳарф йиғиндиси нимани англатади? ЮНЕСКО БМТ деган улуғвор ташкилотнинг маориф, фан ва маданият бўйича бир бўлими. Ҳақиқатан ҳам шундай. Лекин шу жойда бир иккиланиш бор: у бундай номга арзигуликми? Шубҳа қилмаслик учун ўқишни давом эттиринг.

Аслида ҳар биримиз бу каби жозибадор, жарангдор номга эга ташкилотлар инсоният тараққиётида улкан ўзгаришлар, оламшумул янгиликлар ва глобал муаммоларнинг ечимини топиб беради, деган чиройли хаёлга кўникиб қолганмиз. Бу фикр албатта асосли, аммо шу ўринда савол туғилади: хўш, ЮНЕСКО дунёга, хусусан, Ўзбекистонга нима берди? Унинг фаолиятига бир назар ташласак.

Ушбу ташкилот мавжудлигига роппа-роса 54 йил тўлибди. Бу давр ичида у 188 давлатни ўзига аъзо қилиб олди ва 2200 нафар ходимга эга бўлди. Унинг ҳозирги бош директори Кончиро Матцуура ўтган йили 6 йил муддатга сайланган бўлиб, бу ташкилотга кунчиқар мамлакатдан дастлабки раҳбар ҳисобланади. ЮНЕСКОнинг мақсад ва ғояси — тинчлик йўлида маориф, маданиятни ривожлантиришдир. Шу мақсадда ҳам жорий йил Маданият йили деб эълон қилинди.

Ўзбекистон ва ЮНЕСКО ҳамкорлиги, мана, 7 йилдирки, давом этмоқда. Ҳамкорлик ўз самарасини аллақачон бера бошлаган. Сир эмаски, ҳар йили бирор буюк шахснинг таваллуди нишонланади, ЮНЕСКО бунда раҳнамолик қилади. Шуни қайд этиш кераки, ўзаро ҳамкорлик нафақат маориф ва фан, балки маданият, санъат борасида ҳам давом этмоқда. Бизнинг кино санъатимиз дурдоналари — "Тоҳир ва Зуҳра", "Ўтган кунлар", "Шум бола" каби қатор фильмларимиз Бутунжаҳон Кинематография рўйхатига кирди. Муқаддас Қуръоннинг қадимги нусхаларидан бири — Усмон Қуръони "Жаҳон хотираси" Халқаро Регистрига киритилди. Демакки, бой меросимизни жаҳонга янада танитишда ЮНЕСКО ўз ёрдамини аямаяпти. Мисол тариқасида ушбу йилда ўтказилган халқаро анжуманлардан "Самарқанднинг мовий керамикаси", "Жаҳон динлари тинчлик маданияти сари", "Сўфийлик ва динлараро мулоқот", "Ер ости сувлари ва тупроқ шўрланишининг Марказий Осиёдаги тарихий обидаларга таъсири" кабиларни келтириш мумкин.

Албатта, ҳамма нарса ўз-ўзидан бўлмайди, яъни... Ишлар зўр экан, деб ўйласангиз, дарҳол бу фикрингиздан қайтинг, чунки иш бор жойда муаммолар ҳам бўлиши аниқ. ЮНЕСКОнинг Ўзбекистондаги ваколатхонаси олдида янги вазифалар турибди. Жумладан, Европа давлатларида олий маълумот тўғрисидаги диплом, илмий унвон ва сертификатларни тан олиш бўйича ЮНЕСКО Конвенциясига аъзо бўлиш юртимиз учун долзарб масалалардан бири ҳисобланади. Ҳозирда мазкур конвенцияга аъзо бўлиш учун тайёргарлик ишлари олиб бориляпти. Орол муаммоси ҳам ЮНЕСКО назаридан четда қолгани йўқ, қатор лойиҳалар ишлаб чиқилган. Натижалардан эса умид катта. Самарқанд шаҳри бутунжаҳон ёдгорликлари қаторига киритилса, ёмон бўлмасди. ЮНЕСКО ҳозир шу ҳақда ҳам бош қотирмоқда. Бу ташкилот фаолиятига баҳо беришда ўзингиздан қолар гап йўқ.

Қилинажак ишлар жуда кўп, кейин... ишни амалда кўрсатганга нима етсин!

Шаҳноза МАТНАЗАРОВА

GEF
Сув - тириклик манбаидир!

СУВ ҲАМ ОДАМ МИСОЛИ ТИРИК...

Тошкентнинг ҳозирги Шайхонтаҳур туманидаги улкан "Чорсу" меҳмонхонаси ўрнида қачонлардир машҳур "Уккоша булоғи" тинмай қайнаб ётарди. Энди у ҳам йўқ. Кўзига тупроқ тортилиб, устига маҳобатли бино қурилган...

Марҳум устозимиз Эркли Каримов Тошкентнинг Яланғоч даҳасида Аграр университетининг орқа томонидаги хушманзара, хушҳаво дала ҳовлиларида истиқомат қилардилар. Деярли ҳар куни ишдан сўнг уларникига борардик. Ариқ ёқалаб боришда қатор турна кўзли чашмалар бўларди. Уларнинг иккитаси домланинг ҳовлисига шундоққина кираверишда қайнаб чиқиб ётарди. Биз уларга "Эркли чашмалари" деб ном берган эдик. Вақт ўтиши билан у чашмалар йўқолиб кетди.

"Уккоша булоғи"нинг ва "Эркли чашмалари"нинг кўзи ёпилиб, суви чиқмай қолганлиги ёмон, аммо фожеа эмас. Улкан Орол денгизининг қуриши эса — фожеа. Биз эса нафақат улкан Орол денгизи, балки "Уккоша булоғи" ва жажжигина "Эркли чашмалари"нинг ҳам кўзи юмилмаслиги, юзига тупроқ тортилмаслиги керак эди деб ҳисоблаймиз.

Зеро, бунга ҳаққимиз ҳам йўқ. Оролнинг икки қўли бўйнимизда. Унга сув тутайлик, ташналигини қондирайлик. Унинг чанқоғини қондирадиган сув бор. У сув Марказий Осиё минтақасида... Ўзбекистонда, Қозоғистонда, Туркманистонда, Тожикистонда, Қирғизистондадир. Сувни тежаш, тежаш ва яна тежаш керак. Сувни увол қилмаслик, ундан оқилона фойдаланиш лозим. Ўша биз ҳар куни, ҳар соатда тежаган, увол қилмаган сувлар Оролнинг ташналигини қондириши аниқ. "Тома-тома кўл бўлур"- деб бежиз айтмаган халқимиз. Тежашни қатралардан бошламоқ керак.

Амударё ва Сирдарё, Чирчиқ ва Зарафшон, Қашқадарё ва Сурхондарё, Оҳангарон дарё ҳавзалари, Тошкентнинг қоқ ўртасидан оқиб ўтган Анҳор, ундан тортилган-таралган бир қатор каналлар турли-туман чиқиндиларга тўлиб-тошиб ётибди. Буларни ҳар куни кўраверив, аҳамият бермайдиган бўлиб қолганмиз. Уларга кўзимиз ўрганиб қолган. Ҳатто, оқар сувларга ифлос чиқиндиларни ташлаётган одамларни кўрсак ҳам лоқайдмиз. "Ҳой, нима қилаяпсан, ўзинг ҳам, биз ҳам фойдаланадиган сувни нима учун ифлос қилаяпсан?" — демаймиз. Ваҳоланки, ота-боболаримиз бирор кимса сувга чиқинди ташлаш у ёқда турсин, ҳатто қўлини ювиб унга силкитса "Ҳой, нима қилаяпсан? Сувни булғама, ҳаром қилма!" — деб ўгит берардилар.

Кунлар исиб кетиши билан оқар сувларимиз — ариқлар, сойлар, каналларнинг қирғоқларига автоуловларни турнақатор қилиб териб қўйиб, зеб бериб ювамиз. Улардан қайтган сувлар яна ўша оқар сувларга тушади. "Нега бундай қиляпсиз? Сувни булғаманг"— десанг, — "Сенинг нима ишинг бор, хўжайинмисан, сувга?" — деган дашномларни эшитамиз. Ҳатто улар дўқ ҳам қилиб қўйишади. Агар Ўзбекистон Республикасида Сув назорати милицияси ташкил қилинса "Сувга хўжайинмисан?" — дегувчиларнинг танобии анча тортилиб қолармиди?!

Баъзан хаёл олиб қочади: Биздан сув росмана "ўч" олмаяптимии? Унинг "сабр коса"си тўлганга ўхшамаяптими? Турли ичак касалликлари, қичима, тошма, ўсимта, сариқ, жигар касалликлари, сув аллергияси... Хуллас, сувнинг ифлосланиши натижасида келиб чиқадиган касалликлар ортиб кетяпти. Буни тиббий ташхислар ҳам тасдиқлаб турибди. Булар сувнинг биздан ўч олишининг кўриниши, холос. Сувни авайлаб-асрамасак, тежамасак, тозалигини, сифатини сақламасак, у биздан ўч олишда давом эттиради.

Яқин ўтмишда ариқ сувлари ҳовлилардан оқиб ўтарди. Улардан кундалик турмушда, ош-овқатда ишлатиларди, ичиларди. Ҳар бир хонадон ўз ҳовлисидан оқиб ўтаётган сувнинг тозалигига масъул эди. Сув қайси ҳовлига қандай тозаликда оқиб кирса, иккинчи хонадонга ҳам шундай тозаликда оқиб чиқиши шарт эди. Хонадонларимизга сув ўтказгичлари тортиб келинганидан буён, ўша ариқ сувларининг тозалигига умуман аҳамият берилмай қўйилди. Афсуски, хонадонлар орасидан оқиб ўтадиган ариқ сувларининг катта қисми тўхтаб, қуриб қолди, кўмилиб кетди. Ваҳоланки, ўша ариқ сувлари одамларнинг ҳорғин дилларига ором, илиқлик бахш этарди. Ариқ бўйлари салқин, сўлим бўларди. Кўриб кўз қувонар, кўнгил яйрарди.

Она Ватан, халқ манфаатлари ҳисси, виждон, имон туйғуси юксак қадимий халқлардanmиз. Донишманд боболаримизнинг барча эзгу ҳикматларини, жумладан сувга бўлган гўзал эътиқодларинида ўз онгимиз, шууримизга сингдирмоғимиз зарур.

Ўзингни англаб ет!
ҲУРРИЯТ МУСТАҚИЛ ГАЗЕТА
8-14 ноябрь
45 (198)-сон

Муассис: Ўзбекистон Оммавий ахборот воситаларини демократиялаштириш ва қўллаб-қувватлаш жамғармаси

Бош муҳаррир **Хуршид ДЎСТМУҲАММАД**

Таҳрир ҳайъати: Азамат ЗИЁ, Озод ШАРАФИДДИНОВ, Наим КАРИМОВ, Абдуқаҳҳор ИБРОҲИМОВ, Раҳмон ҚЎЧҚОР, Норали ОЧИЛОВ (бош муҳаррир ўринбосари), Амирқул КАРИМОВ, Абдуқаюм ЙЎЛДОШЕВ

Газета Ўзбекистон Республикаси Давлат матбуот қўмитасида 165-рақам билан рўйхатга олинган. Бичими А-2.

Таҳририят манзили: Тошкент шаҳри, Матбуотчилар кўчаси, 32-уй. Телефонлар: 133-69-45, 136-53-63

Индекс:
Якка обуначилар учун — 233 Ташкилотлар учун — 234

«Шарқ» нашриёт-матбаа акциядорлик концерни босмахонасида босилди. Манзил: «Буюк Турон» кўчаси, 41-уй.

Навбатчи муҳаррир: Зокиржон АЛИБЕКОВ

Топшириш вақти — 21.00
Топширилди — 18.00
Буюртма — Г - 1042

Муаллиф фикри таҳририят нуқтаи назаридан фарқланиши мумкин. Таҳририятга юборилган мактуб ва мақолаларга ёзма жавоб қайтарилмайди.

Hurriyat kompyuter markazida terildi va sahifalandi. Sahifalovchi: Sh.SAYDALIYEV

КАЙФИЯТ

СОҒИНЧ ХИЁБОНИ

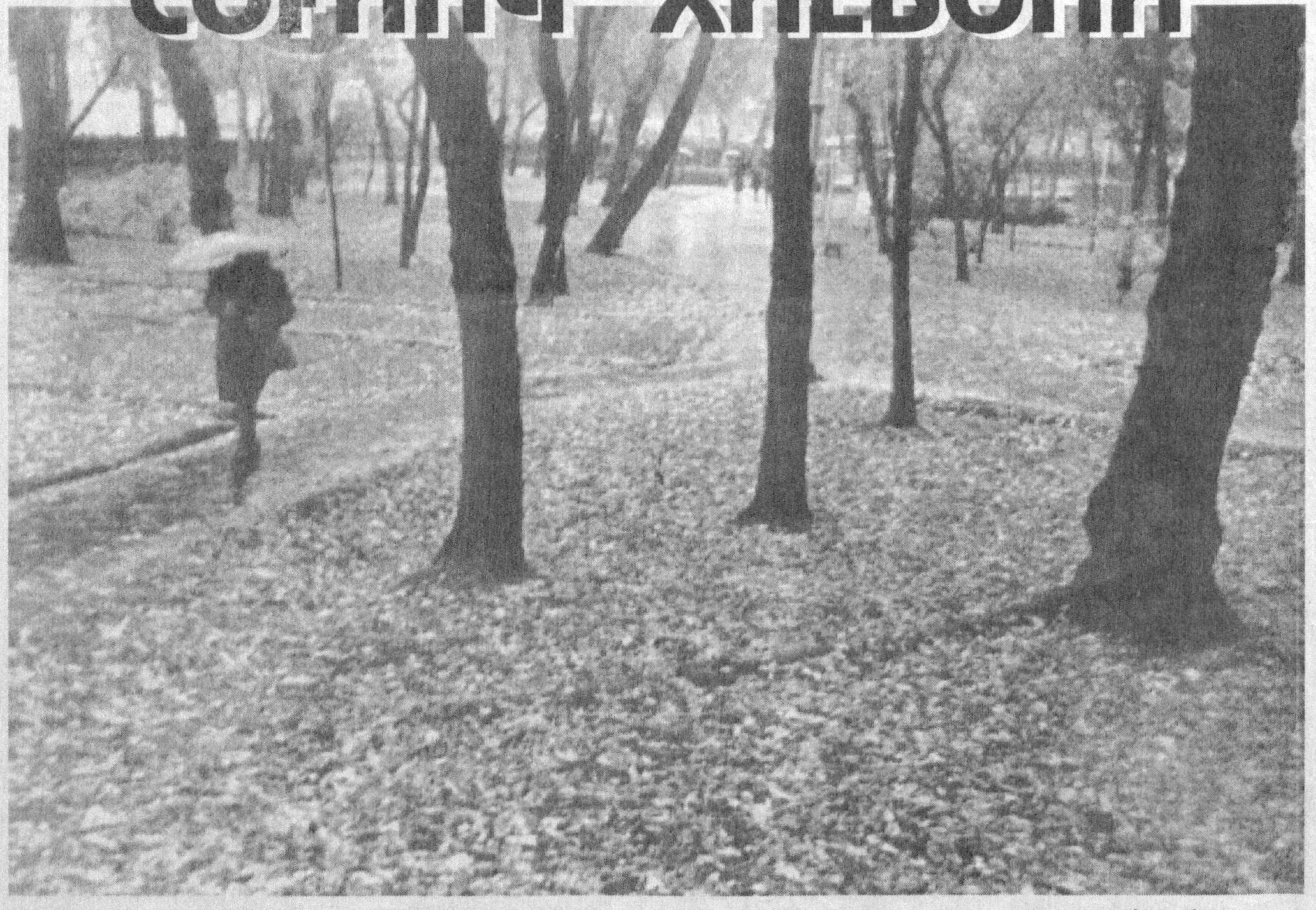

Куз — йилнинг, оқшом — куннинг адоғи. Кимсасиз хиёбон. Ёлғизоёқ йўлкада ёлғиз бораётган йўловчининг хаёлидан нималар кечмайди?! Ёмғир шивалаётган бўлса-чи?..

Ёлғиз одам қаёққа ошиқади?

Шамсия билан бунча бетини тўсмаса?!

Дарахтлар-чи, ана, улар ҳам ёлғиз. Дарахтзорда дарахтлар ўз ҳолича ёлғиз.

Ўз ёлғизлигини кўз-кўз қилаётган дарахтлар... Ёлғизлик хиёбонини тарк этаётган йўловчи...

Дарахтларнинг қорайгани шом қоронғусидан эмас, соғинч уқубатидан!.. Баҳор уларнинг ёдида: шўх-шодон қаҳқаҳа отишлар, эгилиб-букилиб бир-бировини бағрига босишлар, чаппар уриб гуллар-ла безанишлар!..

Кузда эса... япроқлар — соғинч зардобига беланган капалаклар...

Капалакни ёқманг, одамлар!..

Инсон — дарахт эмас, у ёлғизликка бардош беролмайди, оғирдан-оғир ўйлари орасидан соғинчларига тасалли излайди.

Ёлғизликка дарахтлар чидайдилар...

Тупроққа томир ёйган дарахтлар танҳолик хиёбонидан бош олиб кетолмайдилар, хазонрезги — дарахтлар соғинчининг изҳори. Изҳор эта-эта қуп-қуруқ чўпга айланадилар... Сиз ёлғиз эмасмисиз, дея савол қотадилар ёлғизоёқ сўқмоқдан ёлғиз бораётган йўловчига. Савол қотадилар-у, йўловчининг шамсия остига яширинган... кўз ёшларини кўра олмайдилар, соғинч ўртаган кўз ёшларими-ёмғир томчиларими — қуп-қуруқ суврати қолган дарахтларнинг ақли етмайди бунга...

ҲАЯЖОН

ВАЗИР БИТТА — ТАЛАБА МИНГТА!

Олий ва ўрта махсус таълим вазири билан пича аввалроқ бўлиб ўтган учрашувдан жиндек жонли, андек ҳаяжонли хабарга ўхшаш репортаждан... парча

ҲАММАСИ ЯХШИ БОШЛАНДИ!

Диққат! Диққат!
Аж-жойиб янгилик!

Вазир жаноблари Тошкент шаҳридаги олий ўқув юртларининг иқтидорли талабалари билан учрашмоқчи!

Талабалар таклиф ва мулоҳазаларини билдириш имкони туғилганидан хурсанд. Биргина улар эмас, олий ўқув юртларининг ректору деканлари "Ниҳоят бизнинг қўлимиз етмаган муаммолар ҳам ечимини топадиганга ўхшайди" деган хаёлда.

Мана, ўша учрашув куни ҳам келди. Эрталабдан вазирлик биноси олди талабаларга тўлиб кетган. Ҳамма ҳаяжонда: вазирга таклифларимни айтсам, қандай қабул қилар экан? Гапни нимадан бошласам экан?

Ана-ана, вазир келяпти. Ҳамма жим. Вазирликнинг мажлислар зали сув сепгандек... Вазир гапини бошлади. Гапки, танқидларга лиммо-лим: таълим тизимидаги нуқсонлар йўқ бўлиши керак! Вазир жудаям ақлли одам экан, талабаларнинг айнан дилидаги гапларни айтяпти. Кези келганда тарих, сиёсатшунослик, иқтисодиёт каби соҳалардаги чуқур билимларини ҳам намоён қилиб турибди.

INTERNET БИЗГА ҲАМ КЕРАК!

Вазирнинг бир гапи бизга жуда ёқди. У киши айтдики, **"XXI аср — ахборот асри!"** Тўппа-тўғри! Биз ҳам шу фикрдамиз. Шу боис, Internet деганлари айниқса талабалар учун ҳаёт-мамот масаласи бўлиб турганини қандай айтишни билмай тургандик!

А? **"Талабалар юрист бўлишни, МЭОга киришни орзу қилади. Нимага техник соҳаларга, информацион технологияларга қизиқиш кам?"** Нима? Сал янглиш эшитмадимми? Қайси талабага компьютер бериб қўйсангиз уни ўрганиб олгиси келмайди?

Тўғри айтдингиз, информацион ресурслар, технологиялар тараққиётдаги асосий омил! Афсус, бизнинг факультетда компьютер йўқ. Аниқроғи, компьютерга ўхшаган баъзи нарсалар хоналардан бирида уч-тўрт ойдан буён қулф-калит ортида чанг босиб ётибди. Университетимиз раҳбарияти бу масалани ҳал қила олмаяпти. Маблағ бинони таъмирлашга ҳам етмаяпти. Талабалар эса Internet га уланишнинг арзонроқ йўлини топиш илинжида.

"Муаммо бизнинг ўзимизда", денг. **"Ақл билан ҳар қандай муаммонинг ечимини топиш мумкин. Масалан, сув йўқ, деймиз. Аслида, сув бор, лекин биз ундан тўғри фойдалана олмаяпмиз".** Ҳа. Биз бунга ишонмаганимизда бу учрашувдан шунча умидвор бўлмас эдик. Қўшиламиз.

ПСИХОЛОГИЯ КИМГА ҚИЗИҚ ЭМАС?

"Ҳамма гап бизнинг ақлимизда, миямизда! Биз уни ўрганишимиз керак."

(Вазир нутқи матни қисқартирилган ҳолда келтирилгани учун оригиналдагидек таъсирчан чиқиши қийин бўлмоқда. Узр.)

"Ҳар бир одам педагог-психолог бўлиши керак!" Жиддий фикр, ёзиб олиш керак.

"Нимага ёшларнинг психология факультетига қизиқиши кам?". Эшитишимизча, у ерга олтитадан кўп одам қабул қилишмас экан. Бу миш-мишлар ёшларга таъсирини ўтказаётгандир-да. Боз устига, мактаб ўқувчисида психологияга меҳр уйғониши, умуман, тўғри тушунча пайдо бўлиши учун қаердан ахборот олсин? Психология дарси мактаб дастурига киритилган бўлмаса. Қимматбаҳо чет эл китобларидан ўргансинми? Ёки зерикарли университет дарсликлариданми? Талабаларни ҳам бу фанга қизиқтириш бор-йўғи бир семестр, аниқроғи, 48 соат (ҳар ҳолда гуманитар соҳаларни ўрганувчи талабалар психология курсини айнан шунча вақтда "ўрганиб чиқади") сал қийинроқ масала. Айниқса, 70-80-йилларда чоп этилган, юмалоқ ёстиқ қилиб таржима қилинган дарсликлар ёрдамидами?

Қанийди, вазирнинг шу танқидидан сўнг дарслик ва қўлланмалар потирлаб нашр этилса?!

КИМ ТАЛАБ ҚИЛАДИ?

Учрашувда яна бир долзарб масала ўртага ташланди: **"Ўқитувчи келмаса, талаба хурсанд бўлади, нега? Нега чет элда бундай эмас?"** Бу масала хусусида бизнинг хулосамиз шундай: ҳамма бало ёшликдан сингдирилган ақидаларда! Чунки, бизга ўрта мактабдан меҳнат ва таълимга меҳр сингдирилмаган. Гўёки бизнинг ўқишимиз ва олган баҳолар ота-онамизга, атрофни озода сақлаш эса ўқитувчиларимизга керакдек... Бошқаларни билмадим-у, лекин мен ўзим шу ақидалар таъсирида катта бўлган эканман. Балки, фикрим тўғри эмасдир? Балки, бор гап ўзимизнинг ялқовлигимиздадир? Экология таъсирими? Ким билади?

"ТЕЖАМКОРЛИК ҲАРАКАТИ" ЛОЙИҲАСИ

Тўғри: исрофгарчилик давом этаверса, ҳар қандай ресурслар ҳам етмайди! (Бу ерда вазир миллионерларнинг тежамкорлиги ҳақида ниҳоятда кучли, жонли ва таъсирчан мисол келтирди. Эмишки, улар ресторанда овқатланганидан сўнг косасини тозалаб, столда қолган нарсаларни ўзи билан олиб кетар экан.) Нутқ давомида катта лойиҳа таклифи ҳам янгради: **"Ёшлар орасида тежамкорлик учун ҳаракат бошлашимиз керак!".** Ёшлар ҳар қандай ҳаракатларни, айниқса, улар мамлакат тараққиётига хизмат қилса, олқишлар билан кутиб олади.

Ана, нутқ ҳам охирлаб бормоқда. Эндиликда бундай учрашувлар ҳар ойнинг охирида бўлар экан... Буёғи биз кутгандан ҳам зўр-ку!

ЯНГИ НОТИҚ

Сўз навбати "Умид" жамғармасининг ижрочи директорига берилди. Вой! Талабаларимиз сўзга чиқмоқчи эди-ку?! Ҳа, майли... Сал кечроқ гапирсак ҳам бўлаверади. Қолаверса, "Умид" ҳам долзарб масала!

Яна бир аж-жойиб нутқ гувоҳи бўлиб турибмиз. Нотиқ асосий эътиборини чет элга чиқаётган талабаларни аввалдан тайёрлаб бориш ва улар билан кейинчалик ҳам алоқа сақлаб, назорат ўрнатиш лозимлигига қаратмоқда...

ЯХШИ БОРИНГ!

Ие-ие-ие!? Нима бўлди?! Асосий қаҳрамонимиз бўлмиш вазир мажлисдан чиқиб кетяпти-ку?!..

Наҳот талабаларнинг гапи ичида қолиб кетаверади? Ёки кейинги учрашувгача фикрларимизни сақлаб турайликми? Балки қайтиб келар? Йўқ! Бундай ўта банд шахслар вақтини бекорга сарфламайди...

ХОТИМА

...Хафсаласи пир бўлган талабалардан бир нечтаси вазир жанобларидан ўрнак олиб, мажлисни тарк этишди. Гарчи улар иқтидорли бўлса-да, "Умид" жамғармасига тегишли гаплар ҳам аҳамиятини йўқотган бўлса керак. Одоб меъёрларига тўғри келмаса ҳам, вақтни сиқилишга сарфлашдан афзал кўрганга ўхшайди. Залда қолган талабалар ҳам деярли савол беришмади. Улар учун доим қизиқарли бўлган чет элга чиқиш масаласи ҳам негадир жонли муҳокамаларга сабаб бўлмади. Бу борада Президиумда ўтирган олий ўқув юрти ўқитувчиларигина нималарнидир гапирди...

ОХИРГИ ХОТИМА

Қизиқ? Шунча хавотирга солган, илҳомлантирган, умидлар уйғотган ушбу учрашувдан мақсад нима эди? Вазирликка қандай натижалар керак эди?

Нима бўлган тақдирда ҳам шундай учрашувларнинг бўлгани яхши. Вазир талабани эшитмаса-да, талаба вазирни эшитади-ку!..

Келгуси мажлисда кўришгунча!..

Алам Қилган ТАЛАБА

ТАДҚИҚОТ

"ҚИЁМАТ" ВА ЗИДДИЯТ

Абдурауф Фитратнинг диний мавзудан баҳс этувчи "Қиёмат" асари ҳақида турли давр, турли тафаккур маҳсули ўлароқ, турлича талқинлар олдинга сурилгани маълум. Масалан, шўролар даврида рус олимлари ва уларга фикрда издош ўзбек тадқиқотчилари муштарак мулоҳаза юритиб, "Қиёмат"нинг дин танқидига бағишланган асар эканини уқтириб келдилар. Фитратнинг ислом динига нисбатан танқидий муносабати, табиийки, атеизм тарғиботчилари учун жуда қўл келди. Баъзи тадқиқотчиларнинг қайд қилишича, "Қиёмат" тарғиботчилар учун ҳатто кўргазмали қурол вазифасини ҳам бажарган экан. Ҳикоянинг исломий муҳитда тарбияланган, имон-эътиқоди шаклланган адиб ижодига мансублиги омили эса ташвиқотни янада кучлантирди. Фитрат ижодининг бундай кескин руҳ касб этишини инқилобнинг ижтимоий қарашларда ясаган ижобий ўзгариши дея баҳоловчилар ҳам бўлди. Мустақиллик даврига келиб, ушбу асар билан боғлиқ таҳлилий ёндашувларнинг мазмун ва кўлами кенгайди. Яъни, "Қиёмат"ни таҳлилга татбиқ этган ҳар бир олим ўзига хос қарашлари билан асарнинг тадқиқотчиликдаги умрига умр қўшди. Биз ҳам қурбимиз етганча шу йўлдан бориб, ҳикояда фаол ҳаракатланувчи зиддиятлар моҳиятига тўхталиб ўтмоқчимиз.

Наздимизда, ҳикояда тасвир этилган охират ҳодисаларига сатирик руҳ сингдирилгани, қаҳрамоннинг муҳаққақ тартибларга қарши исён қилиб мақсадга эришгани, умуман, охират мавзуида сатирик асар ёзишга жазм қилингани муаллиф диний қарашларидаги жиддий эврилишлардан дарак беради. Фаразимиз асоси шундаки, пайғамбаримиз Муҳаммад алайҳиссалом воситасида бизга тушган буйруқларнинг бирига кўра, ислом йўлига кирган ҳар бир киши муқаррар охират кунига, унда рўй беражак воқеаларга ишониши лозим.

Бизнингча, китоблардагина мавжуд у дунё ҳақиқатларига ишончсизлик туғдирган саволлар хаёлий (фантастик) ҳикоя бўлмиш "Қиёмат"дек ўзаро зиддиятларга тўла асарнинг яралишига боис бўлган. Қаҳрамонлар, яъни банда Почомир билан тангри юклаган вазифаларни удда қилувчи малакларнинг ўзаро мулоқотлари ва бажарган ишларида икки хил дунёлараро зиддият бўй кўрсатади, булар у дунё билан бу дунё, шунингдек, Фитрат яратган хаёлий у дунё билан мавжуд ҳақиқий у дунё орасидаги зиддиятлардир. Бош қаҳрамон — Почомирнинг ботинида ҳам идрок ва дин ҳақиқатларининг ўзаро кураши гавдаланади. Дорулбақонинг аслий ва тўқима кўриниши аро номувофиқлик асосан диалоглар натижаси ўлароқ юзага чиқади. Яъни, Почомир малоикалар устидан ғолиб келиб, уларни хоҳиш ва талабларига бўйсундиради, бу ҳол, фикримизча, боқий дунё заминининг заиф ва мўртлигига, инсон ақли тангри измидаги малакларни-да мағлуб эта олишига ишорадир. Жумладан, ҳамма нарсани билгувчи тангри нечун бандаларнинг имонлими-имонсизми эканини билмаслиги тўғрисида Почомир берган саволнинг жавобсиз қолиши, унинг таклифига кўра гуноҳ-савоблар тортилувчи каппонда "очират" (навбат)нинг йўлга қўйилиши, яна унинг малаклар қаршилигини енгиб, яратганга қабул бўлмаган оқ қўйда "қил кўприк"дан ўтишга эришиши мана шу ишора далилларидир. Айни ҳолатларда Фитрат бадиий тасвирини чизган у дунёнинг сунъийлиги янада равшанлашади. Асар асосини одатдаги инсонларнинг ўзаро алоқалари эмас, зоҳиран банда ва фаришта, ботинан банда ва яратувчи ўртасидаги зид муносабатлар, Почомирнинг нариги дунё ишларидан норозилигини ифодаловчи исёний ҳаракатлари ташкил этади.

Асар конфликтини ҳосил қилган илоҳий мантиқ билан инсоний мантиқнинг ўзаро келишолмаган нуқталари Почомирнинг сўроқ қилувчи Мункар-Накир, "амал" тортувчи ва "қил кўприк"дан ўтказувчи малоикаларни турли йўллар билан ўзига итоат эттириши, қатъий ва бузилмас у дунё тартибларини бузишдан тоймаслигида кўринади. Шунингдек, муаллифнинг асар бадииятини шакллантиришда нафақат нотабиий, табиий ва давомий зиддиятларга ҳам таянганидан кўз юммаслигимиз лозим.

Ҳикояда ўзаро тўқнашувларнинг бош сабабчиси Почомир образидир. Фикримизча, "мадраса чанги еган" бу қаҳрамоннинг қарама-қаршиликларда бош айбдор қилиб олиниши бежиз эмас. Агар унинг каби аввал имон йўлини тутиб, кейинчалик бу йўлдан қайтган киши "айбдор" ролини ўйнамаганида эди, ижодкор мақсади бу қадар ойдинлашмаган бўлармди. Туш орқали у дунёга саёҳат қилган Почомир фармони олийга бўйсуниш масъулиятини зиммадан соқит қилиш билан ожизлик даражасидан ҳукмфармолик мавқеига кўтарилади. Унинг "Почомир" исми амир почча маъносини бериши назарда тутилса, Фитратнинг содир этажак ишларига мос тарзда қаҳрамонига исм бергани аён бўлади. Дарҳақиқат, Почомир "исми амалига монанд" образ тасаввурини қолдиради.

Қисқаси, "Қиёмат" асари турлича кўриниш ва моҳият касб этган зиддиятларнинг тезкор оқими сабаб шу вақтгача турфа қараш ва муносабатлар объекти бўлиб келмоқда. Кўпроқ Фитрат қалами кескин руҳ бериб тасвирлаган воқеий манзаралар ушбу оқимга илдамлик бағишлаган. Зиддиятли ҳолатлар хаёлий ҳикоя қамровида кеча туриб, "коса тагидаги нимкоса"ни илғашга ундашини ҳам шу ўринда эслатиб қўймоқчимиз.

Нодира ЗОКИРОВА,
ЎзМУ ўзбек филологияси факультети магистранти

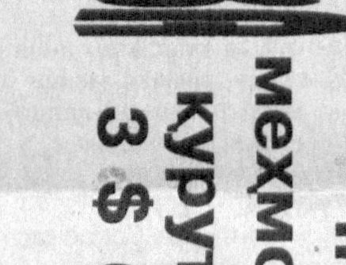

"Intercontinental" меҳмонхонасида оддий қурутнинг бир донаси 3 $ (АҚШ доллари)га чиқибди

Афоризм

Арзон беиллат... метис бемиллат бўлмас

ЎРКИДА

ШИҒИР

НАЙ ҲАҚИДА ҚИССА

Э.Воҳидовдан сал бошқача

У бир қамиш эди адл ва жонон,
Тебраниб ўсарди ботқоқ қўйнида.
Ўтаётиб бундан ишқибоз чўпон,
Кўриб қолди уни дарё бўйида.
Бир зумда бу қамиш найга айланди,
Ва йиғлаб юборди чўпон қўлида.
Гўё юракларни селоб айлади,
Гўё ҳаёт бўлди кўнгил чўлида.
Сарғайган чечакка ифор улашиб,
Чанқаган ҳар не бор нажот бўлди у.
Ошиқ-маъшуқлар-ла пинҳон сирлашиб,
Не-не қўшиқларга қанот бўлди у.
Атроф овулларга кетди шуҳрати,
Катта шаҳарларда куйи таралди.
Тору чилдирмалар бўлди улфати,
Найларга қўшилиб "Қўшнай" аталди.
Неча давраларда тепада турди,
Тўю тўйчиқларда бўлди у зўр най.
О, қанча мақтовлар кайфини сурди,
Шу боис ярашиқ ном олди — "Сурнай".
Донғи довонлардан ошди нарига,
Овоза, довруғи оламни тутди.
Дунё уни кўмди сийму зарига,
Шунда у найлигин тамом унутди.
Бурни кўтарилди кўку самога,
Ортиқ қамиш эмас, зар най бўлди у.
Энди "ғат-ғат" қилар нуқул ҳавога,
Қулоғи том битган "карнай" бўлди у.
Ортиқ титратмайди оҳу ноласи,
Ўзи ҳам тебранмас оҳанг мавжида.
Қани ёшликдаги кўнгил воласи?
Наҳот энди чиқмас куйи авжига?
Қани "Чўли Ироқ"? Қани "Муножот"?
Қандоқ келиб қолди у шу кўйгача?
Энди куйлай олмас бу карнай, ҳайҳот,
Токчада чанг босар тўйдан тўйгача.

Худойберди КОМИЛОВ,
Ургут туманидаги "Иқбол" лицейи ўқитувчиси

НАШР

САНЪАТИНГИЗГА "OFARIN"

Севимли журналларимиздан бири "Ёш куч" ўз мухлисларига "Офарин" деб номланган махсус сонини тақдим этди.

"Ёш куч"нинг мазкур янги иловаси маънавий тараққиётнинг муҳим омилларидан бири ҳисобланган миллий мусиқа санъатини шакллантириш, миллий эстрадани ривожлантириш, бугунги қўшиқчилик санъатининг ютуқ ва муаммолари ҳақида батафсил маълумотлар бериб боришни ўз зиммасига олган. Шунингдек, журналда санъатнинг оддий ихлосмандларидан тортиб, зиёлилар, санъатшунослар, санъаткорларнинг миллий санъатимизга нисбатан билдирган фикр-мулоҳазалари учун алоҳида ўрин ажратилгани эътиборни тортади.

Академик Озод Шарафиддинов, шоир Муҳаммад Юсуфнинг бугунги замонавий қўшиқчилик санъати ва унинг инсон маънавий камолотида тутган ўрни ҳақидаги самимий фикрлари кишини мушоҳада юритишга ундайди.

Маълумки, Насиба Абдуллаева юртимизнинг энг нозик дидли, саҳна маданиятини чуқур эгаллаган юлдузи ҳисобланади. Журналнинг саҳифаларидан бирида таниқли хонанда, Ўзбекистон халқ артисти Насиба Абдуллаева билан саҳна маданияти ҳақидаги суҳбат ҳам ўрин олган. Ундаги қимматли фикрлар ҳозирда саҳнага чиқаётган ёш истеъдод соҳибаларига саҳна сирларидан сабоқ олишлари учун ёрдам бериши шубҳасиз.

Журналнинг ҳар бир сонида жаҳоннинг машҳур юлдузлари ҳаёти ва ижоди ҳақида ҳам янгиликлар бериб бориш кўзда тутилган.

Журналнинг бежирим безак услуби ва суратларнинг ранг-баранглиги ҳам киши диққатини ўзига жалб қилади.

Ўйлаймизки, "Офарин" журнали муштарийларга руҳий ва маънавий озуқа берувчи манбалардан бирига айланади.

Шаҳноза ҒОИПОВА

ФУТБОЛ

САРКИСЯН САРҲИСОБИ ТУГАГАНИ ЙЎҚ!

Ашаддий мухлиснинг иккинчи мақоласи

Мана, Республика футбол федерацияси ижроқўмининг Ўзбекистон терма жамоасининг Осиё кубогидаги иштироки натижаларига бағишланган навбатдан ташқари йиғилиши ҳам бўлиб ўтди. Ҳар доимгидек, айбдорлар аниқланди ва жазоланди. Собиқ бош мураббий Юрий Саркисянни етти пуштигача "алқаб" тинчимаган футбол мухлисларининг қувончига терма жамоага янги мураббий (вақтинчалик) тайинланди. Энди барчамиз терма жамоа мағлубиятларини ва муаммоларини собиқ мураббий бўйнига юклаб, янги мураббийдан янги умидлар билан янги ғалабаларни кутамиз.

Ҳа, бу барчага таниш сценарий. Сўнгги бир неча йил давомида мураббийлар қўлқопдек алмашавериб, ўйинчилар ҳам, мухлислар ҳам чарчаган кўринади. Мураббий қиёфасидаги ибн Ҳаттобдан эса дарак йўқ. Йиғилиш давомида Саркисянга маломат тошлари тинмай ёғдирилди. У эса мантиқни ишга солиб, терма жамоада етарлича вақт ишлай олмаганлиги ва ўйинчиларнинг жон бериб ўйнай олмаганлигини баҳона ёки сабаб тариқасида ишлатди. Саркисяннинг хатоси Осиё Кубоги ўйинларига оз вақт қолганда терма жамоага бош мураббий бўлишга розилик берганидадир! Чунки икки бор терма жамоага мураббий бўлиб, икки бор "ҳайдалган" устозга бўлган мухлисларнинг муносабати бутунлай салбий томонга ўзгариши турган гап.

Саркисян мард бўлгани учун ҳам терма жамоага ўта масъулиятли пайтда яна келди! Ахир, "Дўстлик" ордени соврindори ва мамлакатда яқин ўтмишда "Энг яхши мураббий" деб топилган инсон Ўзбекистон жамоасининг ғурурини сақлашга чақирилсаю, рад этармиди? Йиғилишда ва ундан олдин айрим мураббийлар томонидан Саркисянга нисбатан аччиқ гаплар айтилди. Бироқ Осиё Кубогидан олдин мураббийга "танлов эълон қилинганда", ўша оғзи полвонлар қаерда эдилар? Йиғилишда, шунингдек, ўйинчиларнинг айбдан холи эканликлари тўғрисида ҳам гаплар бўлди. Лекин мухлислар ҳаммадан кўп умид қилган Максим Шацких майдонда "у ёқ-бу ёғим майиб бўлиб қолмасин" қабилида ўзини аяб, бор имкониятларини ишга солмаганига барчамиз гувоҳмиз-ку?!

Тасаввур қилинг, мўмайгина пул ишлаб олиш мумкин бўлган Европа Чемпионлар Лигаси турганда, тушуми ҳаминқадар мусобақада жон куйдириб ўйнармиди? Максим жароҳат олгудек бўлса, у анча пайтгача Чемпионлар Лигасида ўйнай олмаслигини яхши билади! Ахир жисмоний форма ва амалий тажрибани йўқотишни ким ҳам истарди? Иккинчидан, бу — Европада ўз маҳоратини кўрсатиш имкониятидан маҳрум бўлиш ва шу билан бирга Европанинг кучли клублари томонидан унга билдирилаётган қизиқишни сусайтириш демакдир. Учинчидан эса, маҳорат Қатар ва Саудия Арабистони футболчилари билан бўлган ўйинлардан кўра, "Эйндховен" ва "Манчестер Юнайтед" клубларига қарши ўйинларда, сўзсиз, ошади. Ахир Ўзбекистон чорак финалга чиққанида, Киевнинг "Динамо"си таркибида "Андерлехт" билан бўлган учрашувни қолдиришга мажбур бўлган Шацких, "ПСВ Эйндховен" билан бўладиган кейинги масъулиятли учрашувни ҳам қолдириши керак бўлар эди. Юрий Саркисян Максимга терма жамоа чорак финалга чиққудек бўлса, Киевга қўйиб юборишга ваъда берганини маълум қилди. Ўзингиз ўйланг, мабодо, шундай ҳолат бўлганида, терма жамоанинг чорак финалга чиқишида катта ҳиссасини қўшган Шацкихнинг кейинги босқичга қолмасдан, терма жамоани масъулиятли маҳалда тарк этишини мухлислар ва футбол мутахассислари қандай изоҳлаган бўлардилар? Бош мураббийнинг ваъдасига қарамай, Максим вазиятни яхши тушунар эди.

Пировардида, яна икки оғиз Саркисяннинг тренерлик маҳорати тўғрисида гапирмоқчиман. Ҳар бир мамлакат футбол савиясининг даражаси ўша мамлакатда болалар ва ёшлар футболи қай вазиятда ва қай даражада эканлигига боғлиқдир. Чунки ижобий шароитда машғулотларни ўтказиб келган болалар ва ўсмирларгина келажакда клубларга шаклланган ҳолда ва бошланғич маҳорат билан келадилар. "Нефтчи"да шу нарсанинг тўғри йўлга қўйилганлиги клуб ўринбосарларининг сўнгги бир неча йил давомида ўринбосарлар чемпионатида узлуксиз ғолиб чиқаётганидан кўриниб турибди. Бу Саркисяннинг узоқ муддатли дастурининг тўғрилигидан ва самаралилигидан далолат бериб турибди.

Терма жамоа билан эса Юрий Вазгенович атиги икки ярим ой вақт ўтказди, холос.

Балки ҳар доимгидек шошма-шошарлик қилмасдан, унга терма жамоа билан ишлаш учун сал кўпроқ вақт бериш тўғри бўлмасмиди? Балки "Нефтчи" клубини терма жамоанинг асоси қилиб ва унга мамлакатимизнинг етакчи футболчиларини жамлаб, жаҳон чемпионатининг саралаш мусобақасига тайёргарликни иложи борича тезроқ бошлаб юбориш айни муддао бўлмасмиди?

Одил РЎЗАЛИЕВ,
журналист

P.S. Ўтган пайшанба куни "Дўстлик" билан унинг майдонида бўлиб ўтган мурасасиз ўйин ҳам "Нефтчи" ҳамда унинг мураббийси нечоғли формада эканлигини кўрсатди. Қаторасига икки чемпионат давомида мамлакат чемпиони ва сўнгги икки йил карвонбошиси "Дўстлик" айнан "Нефтчи" билан бўлган ўйинларда қоқилмоқда. Ўтган йилги икки мағлубиятдан сўнг, "Дўстлик" бу йили ҳам Фарғонадаги дурангдан сўнг, ўтган ҳафта ўз майдонида 4:2 ҳисобида ютқазиб қўйди.